

Veliko je že urejenega, vendar je še precej perečih zadev

Na razširjeni seji republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila 23. februarja, je stekla beseda tudi o zadevah vojaških vojnih invalidov. Trije udeleženci so govorili o tem. Med njimi je bil tudi Ivan Jenko

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC

Leto VI
ŠT. 12
26. III. 1968

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

V zvezi z razpravo o spremembah statuta ZZB NOV je v drugih republikah slišati tudi mnenje, da bi ZROP uspešneje opravljalo svoje naloge, če bi spet postalo samostojna organizacija

Za osamosvojitv ZROP ali proti njej?

O tem vprašanju je pred dnevi razpravljala tudi komisija za rezervne oficirje in podoficirje republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in se soglasno in odločno izrekla proti odcepitvi ZROP iz ZZB NOV, hkrati pa je opozorila tudi na nekatere pomanjkljivosti, ki zmanjšujejo uspešnost dela. Komisija je namreč ugotovila, da bi odcepitev pomenila korak nazaj in bi škodovala tako ZROP, kakor tudi združenju borcev NOV, pa tudi splošnim pripravam prebivalstva za obrambo dežele. Zakaj?

Za to je več utemeljenih razlogov. Oglejmo si jih! Za Zvezo združenj borcev NOV vemo, da je in mora tudi ostati družbeno-politična organizacija, da se ne sme spreminjati v nekakšno stanovsko organizacijo. Družbeno-politična organizacija pa bo lahko le dotlej, dokler bodo njeno članstvo in vodstva tudi delovala v tem smislu. Toda povprečna starost borcev je že precej visoka. Upokojevcem je čedalje več, vrste borcev pa postajajo z vsakim letom redkeje...

Nasprotno pa ima ZROP sorazmerno mlado članstvo. Približno 70 odstotkov rezervnih oficirjev in podoficirjev je mlajših kot 45 let, so v službah in večina na raznih vodilnih in drugih pomembnih položajih v gospodarstvu in državni upravi. Kot rezervni oficirji in podoficirji pa so sestavni del tiste ljudske armade, ki so jo pred četrto stoletja naši borci ustanovili in ji začetni nadaljnjo pot. Kdo izmed naših državljanov je torej bolj kot rezervni oficir in podoficir upravičen, da nadaljuje in razvija tradicije in pot naše revolucije?

Zato je povsem razumljivo, da je prišlo pred leti do združitve v enotno organizacijo, in

bržkone bi kazalo proces združevanja zaključiti še v krajevnih organizacijah oziroma združenjih.

Drugo vprašanje pa je, če so se v vseh naših organizacijah in vodstvih dovolj prizadevali, da bi se formalna združenja v enotno zvezo z ustreznim delom in medsebojnim razumevanjem spremenila tudi v dejansko združenje. V nekaterih občinah odborih ZZB NOV še vedno najdemo ljudi, ki izjavljajo: »Vsak problem bora, ki ga rešim, se mi zdi važnejši, kot pa vsa predavanja rezervnih oficirjev!« Odveč je pojasnjevati nesmiselnost in škodljivost takih izjav in takega dela. Iz tega izvira podcenjevanje nalog, ki jih ima ZZB NOV glede razvijanja in prenašanja tradicij NOB na mlajši rod in pri obrambni vzgoji prebivalstva —

to pa pomeni tudi njeno degradacijo v stanovsko organizacijo.

Po drugi strani mora biti tudi delo z rezervnimi oficirji in podoficirji tako, da jih vzgaja v dostojne naslednike naših borcev. Mar strokovni program za rezervne oficirje in podoficirje ustreza tem zahtevam?

Ko je komisija za rezervne oficirje in podoficirje republiškega odbora ZZB NOV razpravljala o programu za naslednji dve leti, je imela prav to pred oči. Zato osnutek njenega programa povsem ustreza tudi tem zahtevam.

Komisija se je naslanjala na stališča, da je treba članstvo in prek njega tudi drugo prebivalstvo, načrtno pripravljati na splošno ljudsko obrambno vojno. Zato bodo v naslednjih dveh

V začetku je govoril o združenjih vojaških vojnih invalidov in o komisijah pri občinah odborih ZZB NOV ter o njihovem delu in uspehih. V nadaljevanju svojega govora je ugotavljal:

V zadnjem času je prišlo na področju urejanja varstva vojaških vojnih invalidov do precejšnjih sprememb. Uzakonjena je bila decentralizacija in prenesen precejšen del invalidskih zadev na republiko, za kar se je organizacija v Sloveniji že dalj časa zavzemala. Federacija bo v prihodnje urejala le osebne in družinske invalidnine, vse druge oblike invalidskega varstva pa so prenesene na republiko.

S prenosom dela invalidskih zadev na republiko le-ta ne sprejema le tehničnih opravil, temveč tudi nekatere materialne obveznosti. Ko govorimo o decentralizaciji in deljeni pristojnosti pri urejanju invalidskega varstva, ne gre prezreti nekaterih še nezadovoljivo urejenih zadev, tako s področja pristojnosti federacije in pristojnosti republike.

Z zadnjo spremembo in dopolnitvijo zakona o vojaških vojnih invalidih, decembra lani, je prišlo do precejšnjega izboljšanja invalidskega varstva. Poleg 25-odstotnega povečanja invalidnin osebnih vojaških vojnih invalidov, 12-odstotne valorizacije dodatkov, povečanja invalidnin družinskih invalidskim upravičencem, ki so v vojni izgubili vse svoje, je vsakelej najpomembnejše zdravstveno varstvo, ki so ga dobili družinski upravičenci, vdove in starši padlih borcev. To je sicer dokajšnja izboljšava sistema invalidskega varstva, čeprav so ostala še nezadovoljivo urejena nekatera osnovna vprašanja, kot so: usklajevanje invalidnin osebnih vojaških vojnih invalidov z dvigom osebnih dohodkov delavcev in standarda sploh in položaj vdov umrlih invalidov I. in II. skupine, ki so prejemale dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

Če primerjamo višino invalidnine v skladu s gibanjem standarda in osebnih dohodkov delavcev, ugotovimo, da so bile leta 1946 invalidnine visoko določene, potem pa so vedno bolj zaostajale. Kasneje so se najbolj približale nivoju standarda leta 1959. Po tem letu pa so invalidski prejemki naglo zaostajali. Od leta 1959 so se invalidski prejemki osebnih vojaških vojnih invalidov, npr. invalidov II. skupine, povečali v primeri z 1967. letom z indeksom 290 %, poprečni osebni dohodki delavcev za isto obdobje pa za 430 %. Invalidnine osebnih vojaških vojnih invalidov moramo danes smatrati kot odškodnino oziroma nadomestilo za izgubljeno fizično sposobnost invalida, zato jo je treba še nadalje usklajevati z dosegom standarda in osebnimi dohodki delavcev.

Druga neurejena zadeva, ki je v pristojnosti federacije, je položaj vdov umrlih invalidov I. in II. skupine, ki so prejemale

letih po vseh združenjih organizirali vrsto predavanj in seminarjev, na katerih bodo član-

POVEČATI ZAUPANJE DELOVNIH LJUDI V ZVEZO KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

Med predkongresno dejavnostjo moramo povečati zaupanje delovnih ljudi, posebej delavskega razreda v Zvezo komunistov in okrepiti njeno veljavo. Teza ne moremo doseči s splošnimi gledišči in govoritvami, marveč z uspešnim načinom dela in obravnavanjem naše družbene stvarnosti in njenih sprememb, z našimi konkretnimi gledišči in našo doslednostjo, zlasti kadar gre za popravljanje morebitnih napak.

Gospodarska in družbena reforma sta načeli mnoge družbene in politične probleme. Toda ti problemi so bili ponekod rezultat subjektivnih napak in slabosti komunistov, in sicer v »glavnem na vodilnih položajih, ki zlasti v gospodarstvu niso vedno imeli pred očmi interesov vse skupnosti in ki niso disciplinirano izpolnjevali raznih sklepov. Takšen položaj je privedel tudi do dezintegracije znotraj Zveze komunistov — nekateri člani Zveze komunistov gledajo bolj na ožje interese in zato se bjejo nekorektni boji med kolektivi, kršijo se norme socialistične družbene morale in delavske solidarnosti. V odnosih med posameznimi podjetji kakor tudi podjetji in bankami, ki jih vodijo komunisti,

vidimo pojave, ki jih ne dopušta niti meščanska poslovna morala. Zveza komunistov mora biti graditelj enotnosti osebnih, kolektivnih in družbenih interesov, ne pa da so njeni člani med istimi, ki to enotnost razbijajo. Takšni pojavi spodbujajo avtoriteto Zveze komunistov Jugoslavije, slabe njeno družbeno vlogo in slabe njeno enotnost. V predkongresni dejavnosti in na kongresih je treba te pojave konkretno preučiti in storiti ukrepe za njihovo odstranitev. To tudi sicer narekuje potrebe po konkretnem postavljanju vprašanja odgovornosti članov organizacij in organov ZK. O tem smo mnogo govorili, še vedno pa nismo našli tudi načina, da bi to učinkovito izpeljali. V naši družbi je čutili delovanje »nevidnih« sil, raznih skupin in skupnic, kar je omogočeno z neučinkovitim delom članov ZK, njenih organizacij in organov. Njihova aktivnost v predkongresnih razpravah bi v znatni meri onemogočila delovanje teh sil in neformalnih skupin, ker bi jih razgalila. Če so taki ljudje v ZKJ, jih je treba seveda izključiti.

Iz govora predsednika Tita na jubilejni 20. konferenci ZK Zagreba

stvo temeljito seznanili, kako je sovražnik v zadnji vojni na območju njihove občine organiziran.

(Nadaljevanje na 3. strani)

dodatek za postrežbo in tujo pomoč. Ko invalid živi, lahko dobi 1700 novih dinarjev invalidskih prejemkov mesečno, ko

(Nadaljevanje na 3. strani)

● Slovenci zaostajamo...

Odstotno število rojstev na leto v naši državi se približuje evropskemu povprečju. V desetletju 1953 do 1967 je število prebivalcev v Jugoslaviji naraslo za 2.040.000. V naslednjem desetletju bo število jugoslovanskih prebivalcev naraslo za 1.846.000. SR Srbija bo imela 8.189.000 prebivalcev, SR Hrvatska 4.610.000, SR Bosna in Hercegovina 4.340.000, Slovenija 1.796.000 in Makedonija 1.310.000, tako da bo prebivala Slovenija (zda ima 1.562.000 prebivalcev).

Kmečki glas — 14. III. 1968

● Kupimo več kot prodamo

Z željami EGS smo uvedli relativno obsežno in široko ekonomsko sodelovanje. Ta skupnost zajema že več let nad četrtino vsega našega izvoza, a nakupi v teh deželah predstavljajo tretjino skupnega uvoza. Naš izvoz v dežele EGS stalno narašča. Od 188 milijonov dolarjev v letu 1962 se je dvignil na 372 milijonov dolarjev v letu 1967. Toda uvoz je naraščal mnogo hitreje, saj je v letu 1967 dosegel 637 milijonov dolarjev. Deficit znaša 285 milijonov dolarjev.

Ekonomska politika — 18.—25. III. 1968

● Daj državi, kar je državnega...

Lani so pri nas zvarili 436 milijonov litrov piva. Pri tej pičici so pobrali za 280 milijonov novih dinarjev zveznega davka manj, kot bi ga po vseh ugotovitvah moralo biti. Če izračunamo promet vseh alkoholnih pijač, dobimo znesek 450 milijonov novih dinarjev (45 milijard S-dinarjev) utajenega davka.

Vjesnik u srijedu — 20. III. 1968

V Sloveniji jih je dvanajst tisoč

Marsikdo izmed nas je zlasti zadnje desetletje živel v dnevni panji, da je vojna nevarnost za vedno izginila iz Evrope. Toda posebno zadnje leto smo bili priča vse večjemu pritisku imperialističnih sil na čelu z ZDA, ki grozi povzročiti nov svetovni požar, lahko pa povzroči tudi eno ali več manjših vojn. Posebno smo se pri nas strezili po izraelskem napadu na arabske države in ob dogodkih ter pojavih v naši bližini, ki so jasno pokazali, da so jih usmerjali iz enega središča, kot del enotne akcije imperialistov proti naprednim silam v svetu.

Zato je ena poglavitnih nalog naše skupnosti, da poveča svojo obrambno sposobnost. To velja predvsem za usposabljanje civilnega prebivalstva za vseidno obrambno vojno. V teh pripravah imajo razne navidezne popolnoma »civilne« organizacije in društva lahko veliko vlogo. O tem, kakšen pomen ima ta ali ona organizacija, precej pisemo in govorimo, toda zdi se mi, da skoraj povsem pozabljamo na lovce.

Lovci so člani lovskih društev. V Sloveniji jih je okoli 12.000. Nih-

če ne more biti lovcev, če nimajo pravice do posesti orožja. To se pravi, da ne more biti lovcev, kdor vzbuja dvom o svojem moralnem liku. Kdor pa ima orožje pri sebi in ga pogosto uporablja, najbrž zna dobro streljati. Samo predstavljamo si lovca, ki ne zna zadeti cilja...

Torej je vsak lovec, če že ne odličen, pa vsaj nadpovprečen strellec. V vojni je to ostrižalec, ki je sposoben z dobro puško in daljnogledom zadeti cilj vsaj na 500 metrov. Če odkar so iznašli puške, so v vseh armadah zelo cenili lovce, ponekod so imeli celo posebne enote, sestavljene samo iz lovcev.

Vsaka lovska družina ima svoje lovišče, navadno okoli 5000 hektarov, včasih tudi manj ali več v naših krajih imajo lovske društva po 20 skupinskih lovov na leto. To se pravi, da vsaj enkrat na leto vsak lovec preloži celotno lovišče. Poleg tega pa vsak hodi tudi na lov na srnjaka, na lisice itd. Tako lovci temeljito poznajo gozdove in polja. Kako važno je to, če ima enota, zlasti partizanska, v svojih vrstah ljudi, ki poznajo vsak

grm in vsako drevo v določenem okolišču, nekdanjim partizanom ni menda treba posebej pripovedovati.

Pri zalezovanju divjadi mora biti lovec previden, mora hoditi tiho in paziti na mnoge reči, kar je precej naporno in vztrajno. Predvsem pa mora biti lovec vajen živeti v naravi. Kakšne koristi je spet to za možnega botelega partizana, si lahko mislimo. Spominjamo se, kako lahko je bilo med zadnjo vojno lovci, gozdarji, drvarji ali kmeti v primerjavi z meščanom...

V možni bodoči vojni bi bili najbrž odločilnega pomena prvi dnevi, morda celo ure. Kako prav bi v takem primeru prišle tudi lovske puške, ki jih imajo lovci doma. In kako prav bi spet prišle te puške, če bi sovražnik zasedel ozemlje ter tam zasedel vse orožje po skladiščih...

Lovci smo se morali pred letom dni ali nekaj več precej potoževati za to, da bi lovišča ostala v našem upravljanju, ne pa last upravnih enot ali podjetij, gozdnih ali kmetijskih. Ta bi potem prodala

OBČANOVA BELEŽNICA

Ima pravico do lova posameznikom. Razumljivo je, da bi lovili samo ljudje z večjimi dohodki, takih pa tudi pri nas ni toliko, kot je zdaj članov lovske organizacije. Če bi torej odvzeli lovcem lovišča, bi tako spodbudili tudi razmeroma številni lovski organizaciji. To bi pomenilo ne le veliko škodo za naš samoupravni sistem, ampak tudi za obrambno sposobnost naše skupnosti.

Na srečo je ostalo glede tega vse tako, kot je bilo, in lovska organizacija živi in dela dalje. Tako imamo na vsakem območju Slovenije in Jugoslavije večjo ali pa manjšo društvo, ki bi bilo lahko v primeru, če bi nas kdo napadel in zasedel, jedro dobro izurjene partizanske čete.

MILE PAVLIN

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vžigalnih svečk Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Nikezić v Romuniji. — Državni sekretar za zunanje zadeve Marko Nikezić je obiskal Bukarešto, kamor ga je povabil romunski zunanji minister Corneliu Manescu. Tovariš Nikezić je tako vrnil obisk romunskemu ministru, ki je bil lani na obisku v Jugoslaviji. Po vrnitvi v Beograd je tovariš Nikezić dejal, da sta obe strani opravili eno rednih izmenjav mnenj in da je s pogovori zelo zadovoljen.

25-letnica KP Makedonije. — Proslava 25. obletnice ustanovitve KP Makedonije in njenega prvega centralnega komiteja pod vodstvom Lazarja Koliševskega se je pričela z otvoritvijo razstave fotografij in dokumentov o KP Makedonije. V Skopju je bila slavnostna seja CK ZK Makedonije, ki se je udeležilo okrog 1700 starih komunistov in revolucionarjev, najvišjih partijskih in državnih voditeljev.

ČSSR: pojasnila partijskih funkcionarjev. — Na številne zahteve sta svoje stališče do nove politike in svojo vlogo na decembrskem in januarjem plenumu pojasnila tudi premier Lenart in Jiří Hendrich. Prvi je dejal, da je za novo demokracijo in zdravo socialistično usmeritev; poleg tega je kritiziral Novotnega; slednji je odstopil, poleg mnogih drugih funkcionarjev. V več mestih na Češkoslovaškem so pričeli revidirati nekatere politične procese.

Gomulka o varšavskih neredih. — Prvi sekretar CK PZDP Gomulka je v Varšavi govoril o nedavnih študentskih demonstracijah. Dejal je, da je bil namen provokacij organizatorjev, da bi prišlo do prelivanja krvi. Toda v spopadu ni šlo za nasprotja med študenti in delavskim razredom, temveč med socializmom in reakcijo, med sovjetsko-poljskim prijateljstvom in

DOGODKI TEDNA

Kongres SPD v Nürnbergu. — Na kongresu zahodnonemške socialdemokratske stranke so ministra Willyja Brandta ponovno izvolili za predsednika stranke. Kongres je tudi zahteval, naj priznajo meje na Odrin in Nisi med Vzhodno Nemčijo in Poljsko, dokler ne bo sklenjena mirovna pogodba z Nemčijo. Udeleženci so zahtevali poglobitev zahodnonemško-francoskega prijateljstva.

Dvojni trg zlata. — Članice mednarodnega zlatega sklada so sklenile sanirati mednarodni monetarni trg z upostavitvijo dvojnega trga zlata. Cena zlata je po novem določena uradno — 35 dolarjev za unco — za poračunavanja med bankami, poleg tega pa se med privatniki oblikuje prosta cena zlata. Na evropskih borzah je cena zlata močno padla. Francija pričakuje reformo mednarodnega monetarnega sistema.

Izraelski napad na Jordanijo. — Izraelske čete so na več mestih prekorale reko Jordan in se spopadle z jordanskimi silami. Po ostrih bojih so se Izraelci umaknili na izhodiščne položaje. Izraelci so napadli z motivacijo, da hočejo uničiti baze arabskih komandosov. O izraelskem napadu razpravlja tudi varnostni svet OZN. Indija, Pakistan in Senegalija so mu predložili osnutek resolucije, s katero zahtevajo obsodbo agresije.

Naser je preosnoval vlado. — Predsednik Naser je preosnoval vlado, katero je sestavljal 19. junija lani. V vlado je imenoval 14 novih ministrov. Najbolj pomembna sprememba je odstop Zakarija Mohiedina, podpredsednika republike in vlade. Ključni položaji v vladi so ostali nespremenjeni: zunanje in notranje ministrstvo, obrambo ministrstvo ter ministrvi za gospodarstvo in informacije.

Poskus udara v Adenu. — Predsednik Ljudske republike Južnega Jemena al Sabi je po radiu in televiziji razglasil, da so zatrli poskus državnega udara. Južnojemenska ljudska fronta je gospodar položaja in v deželi je mirno. Za zdaj ni znano, kdo je poskušal izvesti državni udar. Pač pa je v začetku tega meseca predsednik al Sabi opozoril na kontrarevolucionarne elemente, ki delujejo na mejah Južnega Jemena.

Gverilci v Rodeziji napredujejo. — Skupina afriških gverilcev — po izjavah Smitha naj bi prišli iz Zambije — ki je pričela boj proti silam Smithovega režima, napreduje proti Salisburyju. Smith je poslal proti njim čete, letala in helikopterje. Predstavniki varnostnih sil v Salisburyju nočejo povedati, kje divjajo boji, pač pa navajajo številke mrtvih in ranjenih v bojih. Zadnji hujši spopadi so bili avgusta lani.

Westmoreland odpoklican. — General Westmoreland, poveljnik ameriških čet v Vietnamu, je odstavljen. Zaenkrat še ne vedo, kdo ga bo zamenjal. Westmoreland je imenovan za načelnika generalnega štaba ameriških kopenskih sil. Senator Robert Kennedy označuje njegovo odstavitev kot novo smer v vojaški politiki administracije. Iz Saigona pa poročajo, da osvobodilne sile silovito napadajo obkoljeno bazo ameriških marincev v Khe Sanhu.

Sestanek komunističnih partij. — V Dresdenu v NDR je bil sestanek najvišjih voditeljev komunističnih in delavskih partij ter vlad Bolgarije, Madžarske, NDR, Poljske, Sovjetske zveze in Češkoslovaške. V sporočilu o sestanku je rečeno, da so na njem izmenjali mnenja o izredno važnih problemih političnega in gospodarskega razvoja in sodelovanja, med drugim tudi o neonacizmu v Zahodni Nemčiji.

Presenečenje na Viču

Prav gotovo ni bil zgolj slučaj, da so v združenju Vič Milani Cusnik in ljubljanski občini Vič-Rumnik sklicali svojo letno skupščino tik pred 8. marcem, dnevom ženske. Vsem članicam, ki jih je bilo med udeleženci skupščine največ, so podarili cvetje, jim čestitali za praznik ter jih pogostili. Gojenci Zavoda za slepo mladino — bila je to skupina harmonikarjev — so jim zaigrali venček partizanskih pesmi. Seveda so vmes opravili tudi dnevni red skupščine. Pogovori so se o svojem delu in uspehih med letom, a najdlje so se zadržali ob novostih invalidske zakonodaje in naglašali potrebe ureditve še nekatere invalidskih zadev. Največje presenečenje na tej skupščini je verjetno doživela tista tovarišica, ki je s solzami v očeh pripovedovala, v kako slabem stanovanju živi. Člani odbora, ki so se pred meseci sami prepričali, da živi v precej slabih stanovanjskih razmerah, so ji povedali, da jo je občinska komisija za zadeve borcev in invalidov postavila na prednostno listo in da bo njena stanovanjska zadeva kmalu urejena. Njeno lice je po tem pojasnilu dobilo drugačen — povsem radosten izraz.

V. M.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Kranjska mladina o Titu

Na pobudo občinske konference ZK in ZMS v Kranju je Zavod za pedagoško in prosvetno službo zaključil tromesečno tekmovanje po vseh osnovnih in nadaljevalnih šolah na tematično »30 let od prihoda tovariša Tita na čelo KPJ« oziroma ZKJ. Ob sodelovanju z učitelji zgodovine, geografije in slovenskega jezika, katerim so v začetku organizirali ustrezni se-

minar, je v tem programu sodelovalo na tisoče učencev z različnimi oblikami in prijemi. Najširša oblika je bila v pisanju šolskih nalog in seminarjskih nalog pod naslovom »Tito gradi telj socialistične Jugoslavije«, »Tito naš vzor« in »Vloga Tita v mednarodnem razvoju«. Z najboljšimi deli so na vseh šolah priredili slovesne zaključke, pripravili magnetofonske

posnetke, ponekod izdali posebno šolska glasila s tem gradivom, v Senčurju pa priredili celo svečano akademijo, na katero so povabili starše in občinstvo ter nastopili z branjem najboljših del.

176 najboljših del pa so šole poslale v oceno občinski komisiji. Iz teh so izločili 11 izredno uspešnih spisov, povabili učence in predstavnike ter v soboto 9. marca priredili posebno slovesnost. Sekretar občinske konference ZK tovariš Martin Košir, ki je nagradjenim poklonil knjižna darila, je ob tem izrazil zahvalo vsem učiteljem in dejal, da je to bila ena izmed najuspešnejših oblik v spoznavanju današnje mladine z našo revolucionarno preteklostjo in oceno današnje stopnje razvoja.

V teku pa so priprave za posebno publikacijo najboljših del, ki jo bodo slikovno in grafično primerno opremili. Pokloniti jo nameravajo vsem učencem izbranih del, ob priložnosti pa bi jo kranjska mladina poklonila tudi tovarišu Titu v izraz spoštovanja in hvaležnosti za njegovo življenjsko delo v našo skupno korist.

K.M.

Tržiški občani zbirajo za spomenik

V Trzinu se že dalj časa pripravljajo na gradnjo spomenika NOV. Kar zadeva denarna sredstva, je posebna komisija izdelala načrt za njihovo zbiranje. Vsak občan tržiške občine, ki je vpisan v volilni imenik, naj bi do 1. 1969 prispeval po 12 novih dinarjev. Gospodarske organizacije v tržiški občini naj bi v treh letih prispevale po 15 novih dinarjev na zaposlenega. Zaposleni občani, ki še niso vpisani v volilni imenik, naj bi prispevali po svojih možnostih. Denar, potreben za gradnjo spomenika, pa naj bi zbirali tudi v tržiških šolah. Občani bi tako prispevali okrog 250 tisoč novih dinarjev, gospodarske organizacije pa 400 tisoč novih dinarjev. Zbiranje denarja bodo organizirala združenja borcev s pomočjo drugih družbeno-političnih organizacij. Vsi, ki bodo prispevali, bodo prejeli posebno potrdilo s skiciranim spomenikom. Ves zbrani denar bodo porabili za spomenik in za knjigo o politični zgodovini Trzinu v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno in o poteku vojne. Knjiga bo na okrog 500 straneh izšla leta 1969, ko bodo praznovali 25. obletnico ustanovitve Koprškega okraja, pripravlja pa jo Ivan Jan. Istega leta bodo tudi odkrili spomenik. Prostor za spomenik je že izbran, ob cesti JLA. V okviru spomenika, ki bo stal na kvadratni plošči v sedanjem parku, bodo zgradili tudi poseben paviljon, ki bo služil

razstavam. Pod paviljonom bo dvorana z okrog 100 sedeži za sestanke in podobna srečanja gospodarskega in političnega značaja.

V. Barabaš

Sestali so se borci za severno mejo

V nedeljo, 17. marca, se je v Ljutomeru zbralo 65 borcev za severno mejo iz leta 1918—1919. Tudi so na svojem drugem rednem letnem obnem zboru ugotovili, da je njihova organizacija zastopljena. Zaradi tega so izglasovali resolucijo, ki so jo odposlali republiški skupščini SRS. V resoluciji zahtevajo, naj se borci za severno mejo iz leta 1918—1919 vrednotijo enako kot spanski borci oziroma borci iz NOB. V Pomurju še živi danes 110 borcev za severno mejo iz leta 1918—1919, od teh jih živi 71 v Ljutomeru in 38 v gornjeredginski občini. Ostali živijo v lendavski in murskoboškici občini.

F. K.

Skupščina ZB v Vidmu ob Ščavnici

Na letni skupščini ZB NOV Videm ob Ščavnici so razpravljali o problematiki organizacije. Ugotovili so, da je odbor v lanskem letu veliko slabše delal kot prejšnja leta. Na skupščini so izvolili novo vodstvo. Sklenili so, da ob izboru v letošnjem letu posvetijo posebno pozornost urejanju spomenikov NOB. Ob tej priložnosti so svojo članico Matildo Vidmar, ki je dosedaj redno urejevala okolje spomenika NOB v Vidmu ob Ščavnici, nagradili. Na skupščini so še sklenili, da bodo v letošnjem letu v Vidmu ob Ščavnici izvedli proslavo ob dnevu borca. Tako predvidevajo, da bo delo odbora ZB NOV v Vidmu v letošnjem letu precej zaživel.

F. K.

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata

PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

14-karatni zlat nakit od 650 Lit naprej
18 in 22-karatni zlat nakit od 750 Lit naprej

NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR

DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializirani trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji
SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji

Z letne skupščine ZB v Krškem

Na letni konferenci Združenja borcev Krško so razpravljali predvsem o materialnem položaju borcev. Številni nereseni stanovanjski problemi članov so bili povod, da so kritizirali neenotno stanovanjsko politiko. V občini je 8 stanovanjskih podjetij, nobeno od teh pa ne skrbi, da bi urejalo stanovanjske zadeve borcev, zlasti tistih, ki niso v delovnem razmerju. Le občinska skupščina po svojih močeh s krediti ureja te probleme. Delovne organizacije pa so več ali manj v glavnem že uredile stanovanjske zadeve zaposlenih članov ZB.

Precej kritičnih pripomb je bilo izrečenih na račun politike socialnega zavarovanja do zdravilja borcev v naravnih zdraviliščih. Udeleženci skupščine so menili, da bi moralo prav socialno zavarovanje nuditi v ta namen več sredstev, kajti občinski proračun vseh teh potreb za borce ne zmaga. Tudi za sstrana politika v gospodarskih organizacijah in zmanjševanje števila zaposlenih prizadeva člane ZB, zato so novemu odboru zaupali nalogo, da v okviru svojih pooblastil in ugleda priporoča zaposlitev otrok članov organizacije, ki še niso preskrbljeni. Ocenili so tudi delo organizacije in posameznih članov pri seznanjanju mladine z zgodovino NOV. Smatrali so, da v tem oziru niso bili dovolj aktivni in da je ta skrb več ali manj prepuščena šolam, ki pa vsega tudi ne zmogajo. Zato so sklenili, da bodo v prihodnje z mladino bolj sodelovali in s šolo izdelali skupen program za negovanje tradicij NOV.

PRIPRAVE NA VRSTO PROSLAV

Pred kratkim je bilo v Sežani posvetovanje primorskih občin glede praznovanja 25. obletnice splošne vstaje v Primorju.

Osnednja proslava bo 29. septembra v Hrpoljah-Kozini, ko bodo tudi praznovali obletnico ustanovitve Istrskega okraja. Srečali se bodo borci tega okraja, vojnega področja in komand mest. Nekdanjim odredov bodo podelili kroniko okraja. Prav tako bodo odkrili spomenik padlim v Hrpoljah ter pripravili razstavo slik in dokumentov.

Dne 1. septembra se bodo sestali v Stanjelu na Krasu nekdanji borci Kosovelove brigade. Takrat bodo slavili tudi praznik sežanske občine. Za obalne občine pa bo osrednja prireditev v Smarjah pri Kopru dne 22. julija. Odkrili bodo spomenik 130 padlim iz Smarj in bližnjih vasi.

Dne 6. oktobra pa se bodo srečali v Postojni nekdanji borci topniške brigade 4. armade. Bivši borci te enote bodo tudi prejeli kroniko. Ob občinskem prazniku piranske občine bodo 13. oktobra priredili srečanje nekdanjih letalcev-prekmorcev. Slavili bodo 25. obletnico ustanovitve I. letalske baze. Tudi letalce bodo obdarili s knjigo, v kateri bo kronika letalskih enot. Istega dne predvidevajo tudi srečanje pomorščakov, ki jim je piranska občina podelila domovila lani.

Na posvetovanju so se tudi dogovorili glede organizacije prevozov udeležencev proslave v Novi Gorici.

Albert Klun

V KIDRIČEVEM SO ZA BORCE LEPO POSKRBELI

Borčevska vprašanja še v mnogih krajih niso rešena, največ težav pa je zavoljo nemožnosti stanovanjskih razmer, v katerih žive nekateri borci. Borčevske organizacije v posameznih občinah te zadeve dokaj počasi rešujejo, kajti same nimajo denarja, občinske blagajne pa tudi ne, da bi financirale stanovanjsko gradnjo.

Tudi podjetja in ustanove, kjer so borci zaposleni, dokaj različno rešujejo stanovanjske zadeve borcev. Tega pa prav gotovo ne moremo trditi za kolektiv tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič«.

V Kidričevem so za borce lepo poskrbeli, saj med 88 člani, ki so zaposleni v tem podjetju, ni niti enega, ki bi ne imel vsaj kolikor toliko urejenega stanovanjskega vprašanja. Slišali pa smo tudi, da bodo v TGA kma-

lu začeli dajati posojila za gradnjo stanovanj.

Med prvimi prosilci bodo prav gotovo na vrsti bivši borci, ki si žele zgraditi lasten dom. Razveseljivo je tudi dejstvo, da je v tem kolektivu kar 90 odstotkov borcev, ki so na takih delovnih mestih, ki ustrezajo njihovim poklicem in izobrazbi. Mnogi med njimi so si v šolah in tečajih pa tudi v izobraževalnem centru podjetja pridobili potrebno strokovno kvalifikacijo.

Kljub temu, da je v Kidričevem za borce dobro poskrbljeno, bi bilo želeli, da bi bili bivši borci v nekaterih primerih bolj delavni in da bi bilo močnejše čutiti njihov vpliv v samoupravnih organih podjetja, skratka, da bi hotenja in želje borcev v organih podjetja bolj upoštevali.

F. HOVNİK

Ponosni smo, da mladi na ceni naše žrtve

Obrekovanja in žalitve borcev NOV me vedno močno prizadenejo.

Tu in tam slišiš, kako se posamezniki pogovarjajo o »ugodnostih in privilegijih« udeležencev NOV. Pri tem navajajo »visoke« pokojnine borcev — toda borčevske pokojnine, ki se gibljejo tam okoli 600 novih dinarjev, res niso visoke in so sedaj povečini ostale nespremenjene, čeprav so druge zvišali za 14 ali 5 oziroma 3 odstotke. Drugi zopet očita, da je med nami toliko mladih upokojencev. To pa je zadeva, ki nas same močno prizadeva.

In če kdorkoli ocenjuje zaposlovanje borcev, naj ga ocenjuje kot celoto, kot problem, in naj ne kaže samo na tistih nekaj udeležencev NOV, ki so zaposleni na pravih in nekateri tudi na ugodnih mestih. Primerja naj teh nekaj z množico tistih, ki niso pravilno zaposleni, in mnogimi, ki so jih proti njihovi volji predčasno upokojili.

Vsi tisti, ki menijo, da imajo udeleženci NOB same »ugodnosti in privilegije!« naj bi se raje pozanimali, koliko je med njimi še neurejenih socialnih problemov in stanovanjskih zadev.

Naj ne prezirajo humanosti in ne pozabljajo na lep odnos do človeka in naj borcev raje pomagajo.

Za borce pa je najbolj ohrabrujoče to, da vsega tega ne počne mladina, ki ceni in spoštuje tradicije NOV. To pa je borcev v ponos in pomeni priznanje za vse tisto, kar so v borbi žrtvovali. Zato se bo marsikateri, ki danes sodi med nergače in zabavljače, prejel ali slej sramoval pred mlado generacijo, ko ga bo ta zapustila za seboj. Prihodnost pripada mladini, ki postopoma prihaja na prizorišče nadaljnje izgradnje in ki jo zavrgla in odstranila vse, kar ji ovira pot v boljšo prihodnost.

VELIMIR PANIC

Kaplja sramote

Vrh Rožnika, hriba na zapadnem robu Ljubljane, se imenuje Cankarjev vrh. Tod je del svojega ustvarjalnega opusa zapisal v hiši pod cerkvijo največji slovenski pisatelj Ivan Cankar. Njemu v spomin so na Rožniku že pred mnogimi leti restavrirali njegovo sobo, pred gostilno »Rožnik« pa na visoki granitni blok postavili njegov bronasti doprni spomenik.

Pred nekaj dnevi je na slovensko kulturo, na slovenski jezik in rodoljubnost, ki se je s Cankarjem na čelu dolga desetletja borila proti malomeščanskemu filistrstvu in za svobodo delov-

OB TABORNEM OGNJU

nega ljudstva, kaplja umazana kaplja sramote. Trije mladeniči, ki so popivali v bližnji gostilni »Rožnik«, so prevrnili kip Ivana Cankarja.

Mladi objestneži so prejeli zasluženo kazen. Toda madež bo ostal in še bolj bo bolel v sedanjem času, ko finančni pas zateguje razne oblike kulturne dejavnosti. Slovenske kulturne sramote ne bomo mogli oprati le z zgražanjem nad objestneži. Nehote se nam poraja vprašanje, iz kakšnih kali je pogljal vandalizem treh mladeničev iz vrst novodobne mladine.

Mar mladini že v šoli ne vzbujamo dovolj spoštovanja do velikanov slovenstva kot je Ivan Cankar? Dejanje treh objestnežev ne more najti vsaj formalnega opravičila ne v vinjenosti ne kje drugje. Ne nazadnje se vprašajmo: je prostor pred gostilno (!) »Rožnik« najbolj primerno mesto za spomenik človeku, ki zavzema v naši kulturni zgodovini prvo mesto za Prešernom?

-28-

STRELI POD KUCLJEM

Ob 25-letnici smrti narodnega heroja Ivana Kosovela

Stirina najst dni po smrti Janke Premrla-Vojke je med organizatorji narodnoosvobodilnega boja na Primorskem, ugasnilo še eno dragoceno življenje.

Sedmega marca 1943 je bila nedelja. Zgodnja pomlad v Vipavski dolini. Vse je poganjalo in klilo in ni se bilo moč upirati vabljivemu soncu, ki je klicalo na sprehode in izlete v prebujajočo se naravo. Blizu naselja Vrtovin je ta dan popoldne Ivan Kosovel zbral mladi-

no tega kraja. Marsikaj se je pogovoril z mladinci in mladinkami. Ustanovili so odbor mladinske organizacije, pomenili so se o sodelovanju s partizani, o obveščanju, o kurirskih zvezah in potihoma zapeli partizansko pesem. To nedeljsko popoldne je bilo doživljeno za organizatorja OF Ivana in še večje za mladinke in mladince, ki so se zavedli, kako so koristni sodelavci v narodnoosvobodilnem boju. Srečni in moralno močni so se razšli.

Mladina se je razšla po zaselkih Vrtovina. Ivan pa se je pomaknil v podnožje Kucolja, k samotni Podgornikovi domačiji, kjer je ilegalno stanoval že od decembra 1942. Tu je imel svoj bunker in pisarno, od koder je opravljal široko razvejano delo aktivista in organizatorja upora. Sem so se stekale kurirske poti, od tod so bila odposlana na teren številna navodila, priporočila, nasveti in pozivi za vstop v partizane.

S Podgornikovo družino je Ivan povečeval, potem pa so posedli ob ognjišču. Ivan je domačinu pripovedoval dogodek iz svojega težkega življenja, ko se je kot emigrant potikal po bivši Jugoslaviji. Gospodar Ivan, žena Antonija in hčerke Milka, Zofka ter najmlajša 15-letna Marija so posedli ob njem in ga zavzeto poslušali. Lepo je znal Ivan pripovedovati. Pa je tudi imel marsikaj povedati o svojem težkem življenju in revolucionarnem zorenju, ki ga je prekalilo v zavednega komunisto in sposobnega organizatorja narodnoosvobodilnega gibanja v Vipavski dolini.

Bilo je med 20. in 21. uro, ko je Zofka okrog hiše zaslišala korake. Gospodar je zaskrbljen odprl vrata in vanj so se namerile cevi treh ali štiri-

rih pušk. Kvesturini in karabinerji, ki so imeli svoj sedež v Crničah, so obkolili hišo. Zadrževali so Ivana Kosovela. V hišo si niso upali.

Bilo je očitno, da je Ivan izdan. Zaprl se je v sobo, kjer je naglo požgal pripravljene pozivnice za vstop v partizane, nekaj trosilnih letakov, spise sodelavcev in vse, kar bi utegnilo škodovati organizaciji. Gospodar se spominja, da je Ivan skozi zaklenjena vrata zmerjal karabinerje. Med drugim je takole odvrnil na njihovo zahtevo, naj se jim preda: »Sem tu, toda ne grem ven, ker ste razbojniki!« Ko so italijanski vojaki spoznali, da se jim ne bo vdalo, so začeli streljati. Ivan Kosovel je skozi okno vrgel obe bombi, ki ju je imel, in z njima nekaj vojakov ubil in ranil. Gospodarju je še rekel, da je za vse bolje, če ga Italijani ne dobijo živega. S strelom v glavo si je vzel življenje.

x x x

Iztekla se je pot revolucije, organizatorja narodnoosvobodilnega gibanja in komunist. 17 let star je leta 1929 odšel za delom v Jugoslavijo. Zdal kot zidarski delavec, zdaj kot soboslikarski in plesarski delavec ali kot navaden težak je delal v Ljubljani, Nikšiću, Slavonskem Brodu, Dubrovniku, na Cetinju, v Morači pri Podgorici, v Splitu in drugod. Leta 1934 je v Opatovcu pri Slavonskem Brodu postal član KPJ. Ko je kot zidar delal nekaj časa v Dubrovniku, je bil izvoljen za sekretarja celice KPJ Dubrovnik.

Leta 1933 je bilo zanj najtežje. Kot že dobro znani revolucionar in komunist je bil izgnan na Madžarsko, od tod v Avstrijo in v zopet vrnjen v jugoslovanski žandarmeriji. V ljubljanskih zaporih se je povezal z vodstvom KPS, ki mu je naročilo, naj se prijavi italijanskim oblastem, gre služiti vojaški rok in tam deluje kot komunist. Na prošnjo je bil kmalu izročen italijanskim oblastem, ki so ga takoj vtaknile v vojaško suknjo. 35. pehotni regiment v Bologni je kmalu postal njegovo delovno področje. Tu je služilo vojsko mnogo primorskih mož in fantov, s katerimi je Ivan takoj navezal koristne stike. Ko je Italija stopila v vojno, tedaj služujoči letniki po odslužitvi obveznega vojaškega roka niso odšli domov, pač pa jim je bilo službovanje podaljšano za nedoločen čas. Ivan je med rojake ter tudi med napredno usmerjenimi Italijani, s katerimi je služil vojaški rok, širil protifašistično misel. Med Slovenci je osnoval krožek za učenje srbohrvaščine in cirilice ter celo esperantski krožek.

Spomladi 1939. leta je prišel v to enoto še en član KPJ, tovariš Jože Čebokelj, keramični delavec, doma iz Smihela pri Postojni. Tudi on je bil zaradi revolucionarne dejavnosti izgnan oziroma vrnjen v Italijo, kjer so ga takoj vtaknili v vojaško suknjo. Z njegovim prihodom se je protifašistična aktivnost samo še okrepila. Ivan Ko-

sovel in Jože Čebokelj sta se povezala s člani ilegalne KPI v Bologni ter kasneje v Cuneu.

Jeseni 1939. leta, ko se je začela vojna s Poljsko, je bil 35. regiment premeščen v Cuneo v Piemont. Pripravljali so se na napad na Francijo. Ivan Kosovel je s svojo skupino, v kateri je imel okrog 18 do 20 vojakov — Slovencev in še nekaj Italijanov, pripravil napad na oficerje bataljona, z namenom, da se celoten bataljon v primeru napada na Francijo brez boja preda Francozom in tako oslabi fronta italijanske vojske na tem odseku. Zaradi nagle kapitulacije, kjer do bojev praktično ni prišlo, ta akcija ni bila izvedena.

Leta 1940 so okrog 600 Slovencev vojakov, ki so se zdeli sumljivi in nezanesljivi, vtaknili v posebno četo, namenjeno bolj za razna zaledna dela (compagnia deposito). Ivan Kosovel je vztrajno deloval in širil krog sodelavcev ter simpatizerjev. Ob napadu na Jugoslavijo in na

Sovjetsko zvezo je svoje delovanje še pojačal.

Decembra 1941. je prišel za dva dni domov v Selo, kjer se je srečal z organizatorjem NOB tovarišem Antonom Veluškom. Matevžem. Ta ga je poslal nazaj v enoto z nalogo, naj pošlje iz enote, kjer je, čimveč Slovencev domov, da bodo šli v partizane. Kosovel je to nalogo dobro opravil. Nekje je dobil blok dopustnih dovolilnic, s katerimi so italijanski vojaki potovali na dopuste. Te dovolilnice je opremil s pečatom 76. pehotnega polka in slovenski fantje in moške, ki so bili v enoti, kjer je bil Ivan Kosovel, so začeli odhajati domov na dopust, s katerega se ni nihče več vrnil. Tako je v začetku leta 1942. prišel domov tudi Janko Premrl, ki ga je prav Ivan Kosovel navdušil za oboroženo boj proti fašizmu. Vojko je v začetku februarja 1942 odšel v partizane. 1. maja 1942 je na isti način prišel domov tudi Ivan Kosovel, ki je iz Barija, ko se je njegova enota

vkrcavala, zbežal in potoval z enako ponarejeno dovolilnico, s kakršnimi je pred njim pripotovalo domov in v partizane mnogo njegovih tovarišev.

Začel je delovati kot organizator narodnoosvobodilnega gibanja v Vipavski dolini. Venomer je bil na poti in vztrajno organiziral krajevne OF odbore po vaseh od Prvačine do Ajdovščine. Bil je zelo spreten in iznajdljiv. Velikokrat se je pojavljal v uniformi italijanskega podoficirja. Prijelo se ga je ime »Sergente«. Ljudje so ga cenili kot izrednega človeka z velikimi organizacijskimi izkušnjami. Zaupali so mu in šli za njim v boj proti fašizmu.

x x x

9. marca dopoldne je pogorela Podgornikova domačija v podnožju Kucolja. Še istega dne popoldne pa je ljudstvo kaznovalo tudi izdajalca, tako da mu je požgalo dom, pravična kazen pa ga je doletela takoj ob osvoboditvi.

CIRIL ZUPANC

Veliko je že urejenega, vendar je še precej perečih zadev

(Nadaljevanje s 1. strani)

pa umre, dobi vdova družinsko invalidnino 12 N-din mesečno, in če izpolnjuje določene pogoje, to je, če nima drugih dodatkov, še maksimalno 236 novih dinarjev invalidskega dodatka mesečno. Večina žena invalidov I. in II. skupine zaradi oskrbovanja moža — invalida, otrok in drugih razlogov ni zaposlena in se po smrti moža — invalida znajdejo v težkem socialnem položaju. Te vdove umrlih invalidov je treba izenačiti z vdovami umrlih zavarovancev in jim priznati invalidnino v višini 75 % moževe invalidnine ali vsaj v višini dodatka, ki ga je invalid prejemal za postrežbo in tujo pomoč.

Potem ko je orisal uvedbo in pomen invalidskega dodatka, je naglasil:

Invalidski dodatek naj bi se v republiki povečal od 1. januarja 1968 dalje ali v najslabšem primeru od 1. julija dalje, ko naj bi bili sprejeti republiški predpisi o invalidskem varstvu. Po približnih izračunih bi za povečanje invalidskega dodatka od januarja dalje potrebovali 7.430.000 din, od julija pa le 3.720.000 din dodatnih sredstev republike.

Za financiranje invalidskega varstva je federacija odstopila republiki 7,6-odstotno udeležbo na dohodku od prispevkov iz delovnega razmerja. Iz tega sledi, da se bodo sredstva za invalidsko varstvo v republiki povečevala v skladu z dvigom osebnih dohodkov in številu zaposlenih delavcev, kar bo omogočilo tudi boljše urejanje invalidskega varstva. Zato ta sredstva, ki se stekajo v republiški proračun, ne smejo zapasti po preteku poslovnega leta, kot zapadejo druga proračunska sredstva. Morebitna neporabljena sredstva je treba prenašati v prihodnje leto.

Svoja izvajanja je Ivan Jen-

ko nadaljeval z ugotovitvijo:

Vojaški vojni invalidi se v Jugoslaviji oskrbujejo z ortopedskimi pripomočki v okrog 45 večjih in manjših ortopedskih podjetjih. V naši republiki oskrbuje invalide z ortopedskimi pripomočki in glavnem Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani. Kvaliteta ortopedskih pripomočkov se sicer izboljšuje, vendar so invalidi čestokrat še nezadovoljni s tovrstnimi izdelki. Po mojem mnenju je moč pričakovati zaželeno izboljšanje ortopedskih pripomočkov le s standardizacijo in tipizacijo izdelkov in z

industrijsko proizvodnjo. Seveda, to je moč doseči le s proizvodno kooperacijo ortopedskih podjetij in z večjim vnašanjem dosežkov sodobne tehnologije v proizvodnjo ortopedskih pripomočkov.

Ko se je nato zadržal še ob vprašanju rehabilitacije in pravičnega zaposlovanja vojaških vojni invalidov, je dejal:

Omenil sem nekatera organizacijsko-politična vprašanja in nekatere osnovne probleme urejanja varstva vojaških vojni invalidov, ki jim bomo morali tudi v prihodnje posvetiti vso skrb.

Za osamosvojitev ZROP ali proti njej?

(Nadaljevanje s 1. strani)

ziral oblast, kako si je pridobival sodelavce med domačim prebivalstvom, kakšen je bil njegov sistem okupacije, kako je nastajalo naše odporniško gibanje, kako so delovali organi ljudske oblasti in množičnih organizacij med sovražnikovo okupacijo, kako so delovale partizanske enote, kakšna je bila sovražnikova taktika itd. Vse to pa bo le izhodišče pri obravnavanju enakih vprašanj v primeru sovražnikove okupacije našega ozemlja v današnjih razmerah.

Potemtakem ta strokovni obram ni prav nič drugega kot prenašanje in razvijanje tradicij NOB na mlajše rezervne oficirje in podoficirje. Pa ne le nanje. Vsa ta vprašanja so

tudi zelo pomemben del splošne obrambne vzgoje vsega prebivalstva in zato naj bi bila naloga ZRB NOV in še posebej koordinacijskih odborov pri SZDL, da obravnavanje teh vprašanj vključijo v ustrezni obliki v svoje programe tudi druge organizacije, delavske in ljudske univerze, šole itd.

To pa še ne pomeni, da je zanemarljivo usposabljanje rezervnih oficirjev in podoficirjev za naloge, ki jih čakajo v operativnem delu naše vojske. Prek »Vojškega informatorja« in »TV 15« je namreč mogoče zasledovati vse novosti glede vojne tehnike in taktike tako v naši, kakor tudi v tujih armadah. Ni pa seveda mogoče prek ZROP izvajati raznih specializiranih programov za posamezne rodove vojske in službe, saj za to nima ZROP niti strokovnjakov niti denarja. Tudi to vprašanje bi bilo treba načeti in rešiti, vendar ne tako, kot so ga skušali reševati doslej.

Dejstvo je, da so bili doseženi v zadnjih letih v ZROP pomembni uspehi glede vzajajanja rezervnih starešin v borčevskem duhu in njihovega stvarnega integriranja v ZRB NOV. To potrjuje med drugim tudi podatek, da je okrog 15.000 mlajših rezervnih oficirjev in podoficirjev-nehorčev naročenih na borčevsko glasilo »TV 15« in da je tudi v njihovem strokov-

Ob jubileju Albina Kovača

Albin Kovač, predsednik društva upokojencev, je že nekaj let tudi vester in neumoren član komisije za socialno-zdravstvene zadeve republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Ko je pred dnevi praznoval svoj šestdesetletni jubilej, se nam je pogled ustavil ob poti, ki jo je prehodil v preteklih šestih desetletjih. Zibelka mu je tekla v Baški grapi. Bil je vajenec v Gorici, delal je v ladjedelnici v Trzinu, kjer je bil član veslaškega kluba in kjer je prišel prvič v stik s komunisti. Ker pa so ga fašisti preganjali, je zbežal v Jugoslavijo.

Takrat je spoznal, kako težka je pot proletarca, ki išče zaposlitev. Iskal jo je v Srbiji, delal je pri čiščenju Gruberjevega kanala v Ljubljani, bil je hlapec, dninar, zatem tekstilni in nato še kovinski delavec. Postal je tudi član KPS.

V času okupacije se je umaknil v strogo ilegalo in opravljal razne pomembne partijske naloge in ob osvoboditvi je bil član pokrajinskega komiteja KP za Primorsko. Po osvoboditvi je bil nekaj časa zaposlen v ministrstvu za delo, nato pa do upokojitve pri Zvezi sindikatov Slovenije.

Kot upokojenec pa je Albin Kovač že osem let predsednik društva upokojencev Slovenije. Njegova agilnost, vnaša za delo in nenehna pripravljenost pomagati svojim tovarišem, ki jim je pomoč potrebna, prihaja močno do izraza ne samo med slovenskimi upokojenci, marveč tudi v komisiji za socialno-zdravstvene zadeve RO ZZB NOV Slovenije.

Njegovi sodelavci mu ob jubileju iskreno čestitajo in kličejo

Se na mnoga leta!

S. K.

PINUS

tovarna kemičnih izdelkov
RAČE PRI MARIBORU

nudi veliko izbiro vseh sredstev za varstvo rastlin proti najrazličnejšim rastlinskim boleznim in škodljivcem, insektom v gospodinjstvu itd.

SPET NOVOSTI IZ UVOZA

V TRGOVSKI HIŠI **nama** Tomšičeva ulica 2

- Rifex — Deodorauto Rinfrescante — osvežilec zraka za avtomobil ali prostore v vašem stanovanju — iz Italije
- stolčki, mizice in ležalniki — zložitlivi — iz Francije
- garnitura orodja v kovčku »naredi si sam« v dveh izvedbah — iz Nemčije
- trenirke za otroke od 4. do 10. leta starosti — iz Nemčije
- moške obleke iz diolena in volne — iz Zahodne Nemčije
- brokat iz sintetične, nylona in acetata v 11 barvah za večerne in maturitetne obleke — iz Italije

OBIŠČITE SEJEMSKO PRIREDITVE NA GOSPODARSKEM RAZSTAVIŠČU V LJUBLJANI V LETU 1968:

3. Bienale industrijskega oblikovanja »3. BIO-LJUBLJANA 1968« — jugoslovanska razstava z mednarodno udeležbo
od 19. aprila do 26. maja 1968
7. mednarodni sejem »ALPE-ADRIA«
od 11. do 19. maja 1968
8. mednarodni LESNI SEJEM
od 8. do 16. junija 1968
14. mednarodni sejem vin, žganih pijač, sadnih sokov in opreme — 3. specializirani sejem gostinske in turistične opreme
od 30. avgusta do 8. septembra 1968
15. mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij, avtomatizacije in nuklearne tehnike »SODOBNA ELEKTRONIKA«
od 8. do 13. oktobra 1968

Gospodarsko razstavišče

Ogorčeni protesti

Člani združenj borcev in vojaških vojni invalidov v Hočah so na svoji letni skupščini sprejeli tudi resolucijo, v kateri so ostro obsodili ameriško imperialistično agresijo v Vietnamu. Prav tako pa so obsodili tudi reakcionarno imperialistično politiko nekaterih držav na Blžnjem vzhodu.

Tudi člani ZB v Novi Gorici, zbrani na letni skupščini, so ogorčeno protestirali proti zločinskemu divjanju ameriških agresorjev v Vietnamu. Ta vojna je ena najbolj barbarskih v zgodovini človeštva, pravijo in končujejo svojo resolucijo z ugotovitvijo:

— Nismo pozabili grozot in trpljenja II. svetovne vojne, zato si bolj kot kdajkoli želimo, da bi mir, toplota in veselje prodrl v vse domove na svetu.

VAS VABI

1. BERLIN — 10-dnevna strokovna ekurzija, združena z ogledom farmacevtske in medicinsko-tehnične razstave. Odhod 13. maja 1968. Rok prijave 1. 4.
2. ZSSR — 15-dnevno potovanje z ogledom Moskve, Leningrada in Kijeva. Odhod I. skupine 6. junija, II. skupine 20. junija 1968. Rok prijave 10. 4.
3. KÖLN — 6-dnevno potovanje za strokovnjake frizerske in kozmetične stroke. Odhod 10. maja 1968. Rok prijave 10. 4.
4. PARIZ — 8-dnevno potovanje na tradicionalni velesejem. Odhod 17. 5. 1968. Rok prijave 10. 4.
5. STUTTGART — 4-dnevno potovanje na mednarodno razstavo pekarnarstva »IBA 68«. Odhod 16. 5. 1968. Rok prijave 27. 4.
6. SPANJA — 21-dnevno potovanje z avtobusom. Odhod 28. julija 1968. Rok prijave 15. 5.

V CASU PRVOMAJSKIH POČITNIC

7. PARIZ-DOLINA GOIRE — 7-dnevno turistično potovanje. Odhod I. skupine 25. aprila 1968, odhod II. skupine 29. aprila 1968. Rok prijave 25. 3.
8. BAR-BARI-RIM — 7-dnevno zanimivo potovanje. Odhod 27. aprila 1968. Rok prijave 6. 4.
9. FIRENZE — 4-dnevni izlet na mednarodno razstavo obrtništva. Odhod 29. aprila 1968. Rok prijave 10. 4.
10. OTOK ELBA — 6-dnevni izlet. Odhod 27. aprila 1968. Rok prijave 28. 3.
11. PRAGA — 5-dnevni izlet. Odhod 28. aprila 1968. Rok prijave 5. 4.
12. BUDIMPEŠTA — 3-dnevni izlet. Odhod 1. maja 1968. Rok prijave 10. 4.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Ob
90-letnici
torpednih
čolnov

Majhni, toda silno nevarni

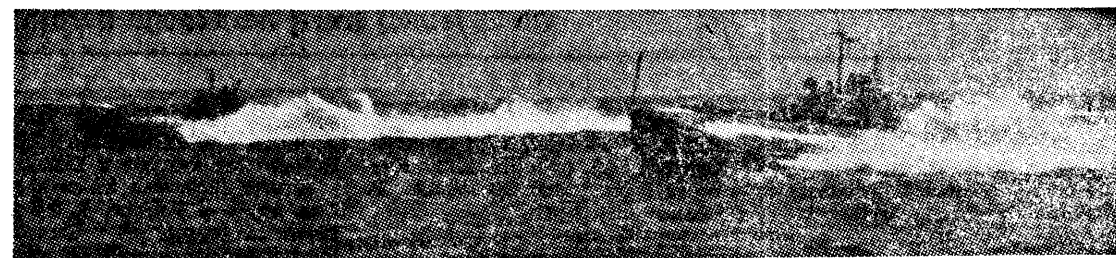
Mladi ruski poštočnik S. O. Makarov, kasnejši učenjak in izumitelj, je 1876. leta predlagal drzen načrt, kako bi bilo

mogoče minsko orožje uporabljati tudi aktivno. Njegova zamisel je bila v tem, da bi poslali v temni noči pred sovraž-

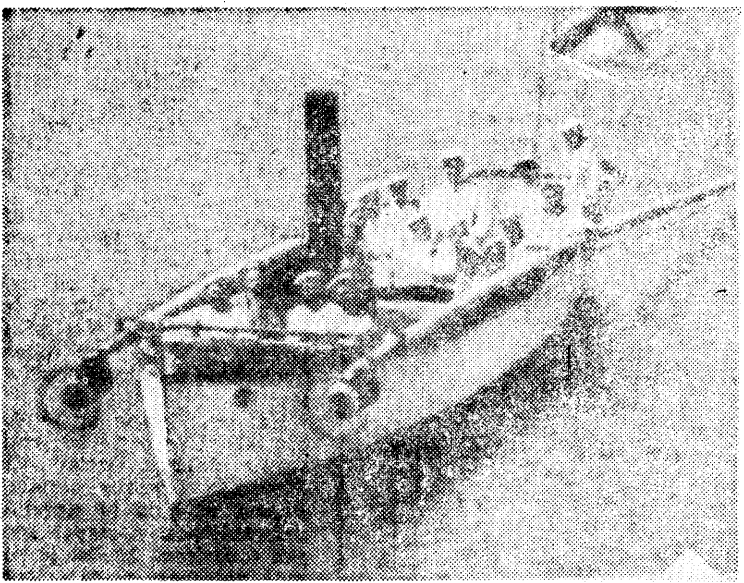
in je po velikosti ustrežal ladji na osem vesel.

Posebno uspešen je bil napad 14. januarja 1878, eno sta minsko čolna »Cesma« in »Sinop« s plovecimi minami (torpedi) prvič potopila nasprotnikovo ladjo — v tem primeru turško stražarsko ladjo »Intibah«.

Junaštvo ruskih mornarjev in novo orožje sta prisilila močno turško ladjevje k umiku z odprtega morja in mu nista dovolila, da izkoristi svojo številčno premoč.

SOVJETSKA TORPEDNA ČOLNA TIPA G-5, KI VOZITA S HITROSTJO 90 KILOMETROV NA URO, STA TEŽKA PO 17 TON IN IMATA 6 MOŽ POSADKE, MED NAPADOM 1944. LETA NA BALTIJSKEM MORJU

MINSKI ČOLN »ŠUTKA« Z DVEMA TORPEDOMA JE IMEL 11 TON, PLUL PA JE LAHKO S HITROSTJO 22 KILOMETROV NA URO

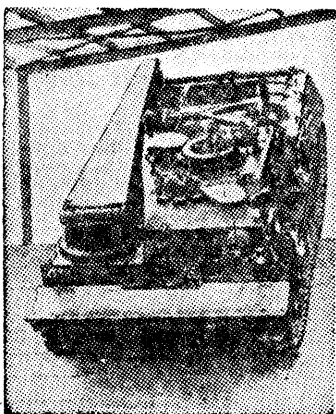
VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

Popraviljalnica na gosenicah

Zahodnonemška vojska ima čedalje več težkega orožja. Ni še dolgo tega, ko so v Münchnu izdelali prvi »leopard«, in že poročajo, da je za potrebe zahodnonemške vojske naročenih 530 tankov te vrste.

Odtod izvira tudi potreba za dodatnimi pripomočki, da bi novo vojno tehniko lahko oskrbovali in popravljali kar na bojišču. In tako so iz šasije tanka »leopard« napravili vozilo, ki je namenjeno za vleko in popravilo pokvarjenih tankov. Novo vozilo »standart« je vsestransko. Uporabljajo ga lahko za odvoz pokvarjenih in poškodovanih tankov, z njim lahko odstranijo z »leoparda« kupolo, namenjeno pa je tudi za odstranjevanje ovir s cest in za preprostejša popravila vozil s kolesi in gosenicami.

»Standard« ima spredaj posebno dvigalo, ki je med vožnjo položeno vzdolž desne strani vozila. Kadar pa je v pogonu, je z njim mogoče dvigati tovore do sedem metrov visoko. Nosilnost dvigala znaša pet ton. Če pa je treba pre-

mikati težje predmete, potem se vozilo upre ob tla s posebnim buldožerjem, ki ga na sliki vidimo pritrjenega na sprednji del vozila. Seveda pa lahko uporabljajo buldožer še v druge namene.

Vozilo je opremljeno še z različnimi drugimi napravami in orodjem: med drugim ima tudi motorno žago, varilni aparat itd., posebna naprava za filtriranje zraka pa varuje posadko pred radioaktivnimi, kemijskimi in bakteriološkimi snovmi. Vozilo je tudi oboroženo: ima mitraljez, nanj pa lahko pritrdijo tudi protiletalsko streljivo. Razen tega ima ob straneh še posebne metelce za dimne granate.

»Standard« lahko vozi tudi po strminah, če nimajo več kot 31 stopinj nagiba, pa tudi do štiri metre globoko v vodi, če ga pred tem posebej pripravijo za tako vožnjo.

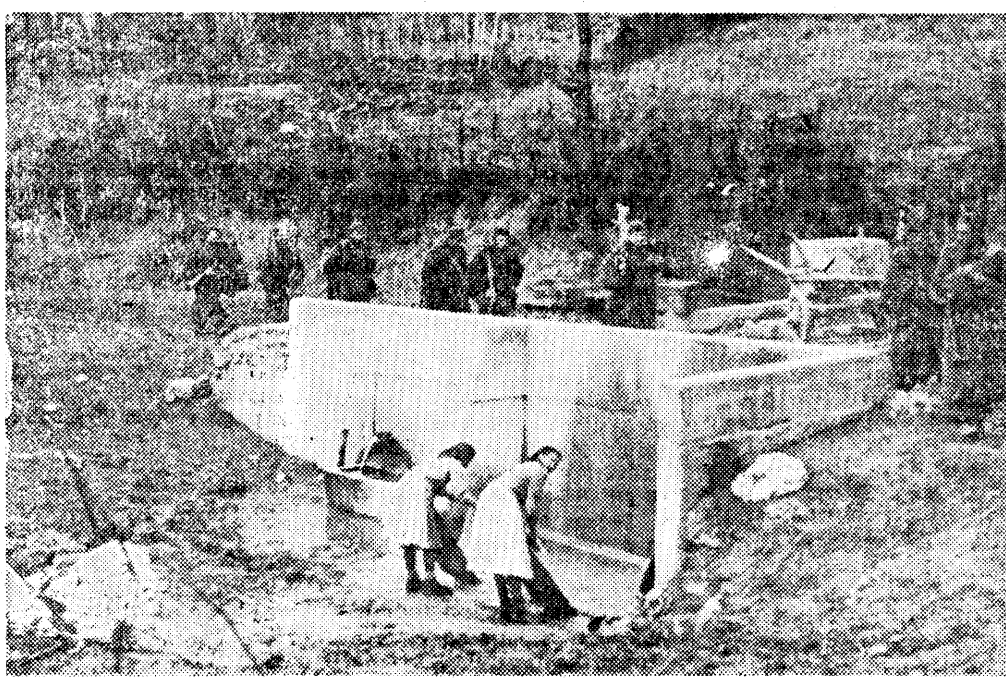
Poskusi s »standardom« so menda bili uspešni in zahodnonemška vojska namerava naročiti tristo takih vozil.

nikova oporišča kako ladjo, ki bi na krovu imela čolne z minami. Ko bi ladja priplula pred cilj, bi čolne spustili v vodo in ti bi napadli sovražnikove ladje. »Uspeh bo popoln, če bodo posadke čolnov sestavljene iz ljudi z jeklenimi živci,« je zahteval Makarov.

V ruski mornarici so tudi take ljudi lahko našli. V naslednjih mesecih so mornarji pod njegovim vodstvom preurejali ladjo »Konstantin« v oporišče in opremljali stražarske in hidrografske čolne z minami.

Tako so minski čolni poročnika Makarova pred devetdesetimi leti — 16. decembra 1877 — pred Batumom prvič v zgodovini vojne mornarice s torpedi napadli sovražnikove ladje. Prve mine so bile napravljene iz sodov, napolnjenih s smodnikom. Eden izmed teh čolnov, ki se je bil udeležil vseh spopadov, se je imenoval »Navarin«.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?

Vaški dekleti na sliki sta se z vso vnemo lotili pranja perila. V vaškem vodnjaku, zidanim in lepo urejenem, sta postavili svoji pralni deski. Četa partizanov, nasmejanih in šegavih, jima bo gotovo kaj prijetnega, bodrilnega rekla, ko bo šla mimo. Fantje so dobro oboroženi in so bržkone na bojnem pohodu. Fotografija je mogla nastati pozimi 1944/45, ko ni bilo hudega mraza, nekeje na Dolenjskem ali v Beli krajini. Bralci, pomagajte nam ugotoviti vse, kar spada k sliki!

Dvanajstega avgusta 1944 ob 17.52 se je z nekega britanskega letališča v grofiji Norfolk dvignil v zrak ameriški štirimotorni bombnik tipa »liberator«. Njegova naloga je bila za bombniško letalo zelo nenavadna, prav tako nenavadni pa sta bili tudi njegova posadka in oborožitev.

Namesto štirih ton bomb je bilo letalo, s katerega so bili poprej odstranili vse nepotrebno in kar je bilo rezervirano za bližnje operacije »Nakovalor«, po katerem naj bi pristojni usmerili bombnike, otvorene do skrajnih meja z razstrelivom, proti oporišču, nato pa bi izskočili s padalom še na britanska tla. Bombnike naj bi potem po radiu usmerjala proti cilju lovška letala, ki bi jih spremljala.

»Liberator«, ki ga je pilotiral Kennedy in Willey, se je blizu Dovru, kjer naj bi ob 18.20 piloti, kot sta se v tem urilu že mnogokrat poprej, skočila iz letala. Ze sta sporočila radijskim postajam na tleh, da sta pripravljena na skok, ko se je letalo le nekaj sekund kasneje nenadoma razletelo v zraku. Naključje? Sabotaža? Napaka v izračunih? Vzroka eksplozije niso nikoli ugotovili. Tako je tragično končala nova epizoda boja zavezniškega letalstva s tajnim nacističnim orožjem.

ANONIMNO OBVESTILO

Boj so bili začeli že leto dni poprej. Osemnajstega avgusta 1943 je vodja posebne vladne komisije, ki je imela nalogo, da zbere in oceni obveščevalne podatke o proizvodnji nemških raket z velikim dosegom, poročal Churchill, da je operacija »Hidra« dosegla popoln uspeh: Peenemünde, poglavito znanstveno-raziskovalno središče na poligonu za preizkušnje novega tajnega orožja, je v plamenih.

Prvo vest o raketah, ki jih je pripravljala nacistična Nemčija, je

britanska obveščevalna služba prejela že oktobra 1939. leta. Takrat je britanski mornariški ataše v Oslu obvestil vodjo znanstvenotekničnega oddelka obveščevalne službe v britanski admirali, profesorja Victorja Johnesa o pismu, ki ga je bil odvrnil nekdo v pisarni nabiralnik na poslanstvu. V pismu so bili podatki o poizkusih, ki jih je opravljal z raketami Werner von Braun, o rezultatih raziskovanj na področju strupov in o nacističnih pripravah

seveda morala računati tudi na možnost, da jo skuša sovražnik speljati na led. Kasnejši potek dogodkov pa je angleško obveščevalno službo priložil, da podatkom, ki so jih bili poslali njeni agenti, posveti kar največjo pozornost. V Severni Afriki so Angličani 22. marca 1943 ujeli dva pomembnejša nemška generala. Ko so ju zapirali v isto celico, sta se ujela in na najpreprostejši prijem protioveščevalne službe: ne da bi sumila, da njun razgovor love silno ob-

čutiljivi mikrofoni, vgrajeni v zidove, sta zavzeto razpravljala o bombardiranju Londona z raketami izstrelki, ki jih uspešno preizkušajo na poligonu v Peenemündu.

NOVI PODATKI O NEMŠKIH POIZKUSIH

Dvajsetega aprila 1943 je Churchill uradno pooblašil vodjo že omenjene vladne komisije, naj se nemudoma začne ukvarjati z analizo obveščevalnih podatkov o novem tajnem orožju tretjega rajha. Dva meseca kasneje so ministri imeli pred seboj njegovo poročilo z ugotovitvijo, da »Nemci že precej časa uspešno preizkušajo težke rakete z velikim dosegom, ki so namenjene predvsem za bombardiranje Londona«. Na podlagi preverjenih agenturnih podatkov je poročilo navajalo naslednji dejstvi:

— Nemci se prvič uspešno preizkusili novo tajno orožje, imenovano »Vergeltung 4« in z dosegom 190 kilometrov, 3. oktobra 1942.

— februarja 1943 je vodstvo znanstveno-raziskovalnega centra sporočilo Hitlerju, da že lahko začno serijsko izdelavo rakete A-4, ki so jo nacisti kasneje krstili za »maščevalno orožje« (Vergeltungswaffe 4 oz. skrajšano »V-2«).

Poročilo je bilo priloženo tudi spisku najpomembnejših objektov v Peenemündu. Hkrati je komisija predlagala vladi, naj sprejme najodločnejše ukrepe in z letalstvom uniči predvsem znanstveno-raziskovalni laboratorij, električno

centralo in tovarno za proizvodnjo kisika.

NACISTIČNE GROZNJE

Medtem so v Peenemündu zares spuščali rakete drugo za drugo. Vodilni predstavniki hitlerjevske elite so se hoteli na svoje oči prepričati o »zmagoslavju nemškega genija«. V maju 1943 je tam bil na obisku gaulajter Sauckel, minister za delo, za njim pa sta po Hitlerjevem ukazju prispevala v Peenemünde še minister za oborožitev in vojno industrijo Speer in veliki admiral Dönitz. Raketa, ki so jo izstrelili v njuni navzočnosti, je zadel 265 kilometrov oddaljen cilj. Njunega prepričanja o uspehu novega orožja pa ni niti najmanj omejil neuspeh druge rakete, ki se je razletela že nad poligonom.

Tri dni kasneje, ko je nastopil

ameriško letalstvo redno napadati tovarne, ki so sodelovale v proizvodnji »orožja za posebne namene«. Bombe so padale na tovarne, ki so izdelovale sestavne dele raket.

»Na teror bomo odgovorili s terorjem! Začeli bomo protinapad!« je grozil firer. Petindvajsetega julija 1943 pa je Hitler sprejel Speera in podpisal ukaz o uporabi rakete A-4 proti Angliji. Prilbljano ob istem času je tudi britanska vlada na tajni seji sklenila, da je treba Peenemünde zbrisati s povrsja zemlje.

BOMBE PADAJO NA PEENEMÜNDE

Meteorološka služba britanskega letalstva je dan 17. avgusta 1943 zjutraj naslednje vremensko napoved: 18. avgusta bo nad Peenemündom pričakovati

na množičnem mitingu v nekem porušnem mestu, je Speer poslušalcem jasno povedal, kakšno usodo lahko pričakuje britanski prebivalstvo, ko bodo nemške rakete začele prinašati nad njihovo očetje svoj smrtonosni tovor. Berlinsko časopisje je takoj komentiralo Speerov govor. Casopis »Völkischer Beobachter« je 30. maja 1943 dodal naslednje grožnje: »Za veliko Britanijo bo kmalu prišla ura masčevanja in takrat bo plačala za vse!«

Konec junija 1943 je prisel v Peenemünde esesovski rajhsfirer Himmler. Tudi ob tej priložnosti se je poizkusna raketa razletela že ob izstrelitvi, preden se je dvignila s tal. Naslednja raketa je startala uspešno in zadel cilj, ki je bil oddaljen 236 kilometrov. To je pustilo močan vtis. Himmler je vodstvu znanstveno-raziskovalnega centra obljubil, da bo o uspehih novega tajnega orožja takoj poročal Hitlerju.

In zares, potem ko si je Hitler ogledal film o uspešni izstrelitvi rakete A-4, je vodjo centra Wernerja von Brauna, ki je po vojni prešel v službo ameriškega imperalizma, imenoval za profesorja in mu za nadaljnje poizkuse odobril neomejena sredstva. Hkrati je ukazal Speeru in gestapu, naj mu čimprej poročata o ukrepih za zavarovanje znanstvenotekniškega centra v Peenemündu. Kasneje se je izkazalo, da Hitlerjeva bojazen ni bila brez osnove.

Jesen 1943. leta je začelo anglo-

mesečno in oblačnost na višini 530 metrov. Ob 9.40 je bil izdan ukaz za bombardiranje Peenemünde na Berlinu. Peenemünde naj bi letala napadala opolnoči. Da bi sovražnika spravili v zanojo, naj bi sprva osen letal tipa »mosquito« odletelo čez Peenemünde proti Berlinu. Peenemünde naj bi bombardirali trije esesonski težki bombniki, to pa bi trajalo 45 minut. Vsakemu esalonu so natančno določili cilje. Poglaviti namen napada pa je bilo uničenje učenjakov, ki so delali na tem orožju. Zato je naloga prvega esalona bil napad na stanovanjske hiše, kjer so bivali znanstveniki in tehniki. Drugi esalon naj bi onesposobil električno centralo, tovarno za tekoči kisik in delavnice, v katerih so rakete že serijsko izdelovali. Naloga tretjega esalona pa je bilo uničenje znanstveno-raziskovalnega laboratorija.

Tisto noč je vzletelo več kot 500 štirimotornih letal in krenilo proti cilju. Ob 23. uri so letala »mosquito« preletela Densko, nad Peenemündom odvrkla aluministične listice in pohitila naprej proti Berlinu. Čez 25 minut so se v Peenemündu oglasile sirene. Ob 23.55 se je nad Berlinom pokazal prvi »mosquito«, takoj za njim pa še drugi sedem. Ne da bi odkrila nasprotnikove namere, je truma nemških lovcev na ukaz poveljstva protiletalske obrambe pohitela braniti Berlin.

Britanski bombniki na poti proti Peenemündu niso letali ne na nemške love ne na ogenj protile-

Britanska vohunska

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Znano je, da je Danska zelo gosto naseljena in da tam hribov in gozdov skoraj ne poznajo. Človek bi potem sodil, da na Danskem gverilsko vojskovanje ne prihaja v poštev. Toda Danci se s takšnimi ocenami ne strinjajo

DANCI IN GVERILSKO VOJSKOVANJE

Na Danskem posevčajo vprašanje gverilskega vojskovanja veliko pozornost. Pri vsem tem moramo vedeti, da je v njihovih teritorialnih enotah kakih sto tisoč mož. Vsako dansko teritorialno območje je razdeljeno na ustrezne teritorialne okraje. Če bi prišlo do vojne, bi vsako območje dobilo svoje vojaško poveljstvo. Okraj pa imajo več ali manj obrambnih čet (glede na velikost okraja in število prebivalstva), ki pa le v izjemnih primerih lahko dobe taktične naloge. Te enote načeloma delujejo v formacijah od voda do čete, sestavljajo pa jih le prostovoljci.

Vsi vemo, kaj je gverila oziroma partizanski način vojskovanja. Kdo pa si lahko predstavlja, kakšna bi bila gverila na Danskem? Gverilo poznamo na podlagi kitajskih, sovjetskih in jugoslovanskih izkušenj. V zadnjem času smo slišali tudi za gverilske boje v Alžiriji, na Kubi in seveda v Vietnamu. Toda v vseh teh deželah se zemljišče bistveno razlikuje od danskega. Kaj pa prebivalstvo? Če dolgo je od tega, kar so bili Danci še navajeni gibat se v prirodi in živeti v njej. Ali imajo na Danskem odločilni pogoj za partizansko vojskovanje, pogoj, ki ga na Kitajskem imenujejo »temperatura vode«.

Kitajski pisci pojasnjujejo ta pojem takole: da bi gverilski odredi mogli uspevati, se

mora partizanski bорец počutiti kot riba v vodi. V tem primeru je voda celotno prebivalstvo in v tej sredini mora biti taka temperatura, ki »ribi« (partizanskemu borcu) še najbolj ustreza. Gre za tole vprašanje: mar je prebivalstvo pripravljeno sodelovati v boju, v katerem posamezniki tvegajo ne le svoja življenja, temveč tudi usodo svojih družin, imetja in druge elemente svojega blagostanja? Mar ne bi bilo bolje, če bi se sprijaznili z okupacijo in z dejanskim stanjem? Danci so na to vprašanje odgovorili že v zadnji vojni.

Kaj naj torej storimo, če bo sovražnik stopil na naša tla? Moramo si biti na čistem, da v morebitni vojni utegne sovražnik osvojiti — vsaj začasno — vso deželo. Tudi to je mogoče, da bodo vojaške enote pretežno uničene, toda ostalo bo še vedno mnogo vojakov in množice civilnega prebivalstva. Kaj bi bilo treba storiti, da bi čimbolj skrajšali okupacijo, sovražniku pa povzročili čimhujše izgube? Da bi to lahko dosegli, moramo povsem spoznati in obvladati tehniko, takih in okoliščin, v katerih je mogoče izvajati »malo vojno« — gverilo.

Civilno odporiško gibanje je zelo pomembno tudi za izvajanje sabotažnih akcij na industrijskih in drugih objektih. Pri tem mora vodstvo gibanja znati prilagoditi posamezne akcije trenutnim razmeram in jih nenehno nadzirati: zlasti je treba paziti na razpoloženje ljudi, da ne bi zamudili najustrenejšega trenutka za splošno ljudsko vstajo. Deželo je treba osvoboditi tako z notranjimi, kakor tudi s pomočjo zunanjih sil. To vprašanje bo eno izmed najobčutljivejših, kar jih bo moralo reševati odgovorno vodstvo danskega ljudstva.

Bencin v tabletah in kroglicah

Bencin v tekočem stanju ima vrsto raznih pomanjkljivosti in nevednosti. Mednje sodi tudi izhlapevanje. Če se tako pazijo, ne morejo preprečiti, da ga ne bi pri prevozu izhlapevalo vsaj tri odstotke od celotne količine. Razen tega pa so bencinski hlapci nevarni, saj lahko povzročijo eksplozijo. Težave imajo tudi s prevozom, kajti cistern ne morejo uporabljati v druge namene in so zato izkoriščene le v eno smer. Skladiščenje bencina ni preprosta zadeva in je treba zanj imeti velike in drage rezervoarje.

Znanstveniki mnogih dežel so že uspeli napraviti bencin v trdem stanju. Pri tem so uporabljali razne metode kot zgostanje s pomočjo želatine, mila in drugih snovi. Bencin, ki je zgostjen s pomočjo aluminijaste mila, poznamo pod imenom napalm. Toda to še ni bencin v trdem stanju. Zato so se znanstveniki še naprej prizadevali, dokler se jim ni posrežilo izdelati bencina v obliki pilul in briketov.

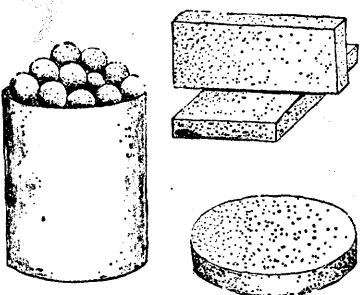
Francoski so že 1950. leta objavili podatke o bencinu v tabletah. Podobne poizkuse so že nekoliko prej objavili v Angliji in nekaterih drugih deželah. Bencin v obliki briketov sprva ni bil dovolj obstojen in je hitro razpadal, toda v zadnjem času so dosegli velik napredek tudi v tem oziru. Gre za posebno gobasto snov bele ali rumenkaste barve, ki vsrkava drobne kapljice bencina, tako da 95 % celotne teže briketa odpade na bencin. Brikete je mogoče hraniti in prenašati v vrečkah iz papirja ali kake druge snovi, lahko ga puste na prostem, prevažajo pa ga kot druge suhe snovi. Padavine in nihanje temperature jim ne škodijo.

Nevarnost pred požarom je pri bencinu v trdem stanju precej manjša kot sicer. Briketi ne izhlapevajo, težko se vžgo, če pa se že vnamejo, se le po-

časni razgore in jih ni težko pogasiti.

V kakšne namene pa jih uporabljajo? So zelo hvaležno gorivo za vojsko, zlasti pozimi. Da bi vzkipek liter vode, potrebujemo le 30 gramov »trdega« bencina. Brikete pa je mogoče uporabljati tudi kot motorno gorivo. Pred uporabo jih je treba v posebnih regeneratorskih premietih in raztopiti, da bi tako izločili trdne snovi od tekočega bencina.

Zakaj pa »trdega« bencina ne uporabljajo v večjih količinah? Predvsem zato, ker je predrag in ker med regeneracijo gre precej bencina v izgubo. To pa le ni tolikšna pomanjkljivost, da jim v ustreznih okoliščinah (v severnih krajih, puščavah itd.) le ne bi prišel zelo prav.

Bencin v kroglicah in tabletah

Gradenska slatka

OSVEŽUJE...

- TUDI
- Z VINOM
- S SADNIMI SOKOVI
- S KAVO
- Z ŽGANIMI PIJAČAMI

ZDRAVI...

- BOLEZNI SRCA IN OŽILJA
- BOLEZNI LEDVIC
- BOLEZNI PRENAVLANJA
- ŽIVČNE BOLEZNI

talskega topništva in so lahko mirno odvrli svoj smrtonosni tovor na nemško bazo. Ko so se britanski bombniki vrnili domov, so ugotovili, da so na Peenemünde odvrili 1593 ton rusilnih in 281 ton zažigalnih bomb. Na posnetkih, ki so jih napravili naslednjega dne, je bilo videti, da so bombe porušile petdeset stebrov izmed osemdesetih, v katerih so Nemci imeli konstrukcijski biro in znanstveno-raziskovalne laboratorije. Toda tovarniška poslopja, razen enega, so ostala še cela. Največ škoda je bilo na stanovanjskih stavbah, kjer je bilo bivalno znanstveno-tehnično osebje. Med napadom je bilo ob življenje 735 ljudi, največ vojnih ujetnikov in prisilno pripeljanih delavcev. Izmed 39 barak, namenjenih tem ljudem, jih je bilo devetnajst povsem uničenih. Od električne cen-

log Morrisona, ministra za notranje zadeve, je britanska vlada sklenila londonsko prebivalstvo zavarovati pred raketi, ki jih bodo Nemci spuščali s francoske obale. V ta namen so skoraj vse postaje podzemne železnice predelali v zaklonišča, ki so jih stražili vojaški oddelki. Okrog Londona so pripravljali tabornišča za begunce. Posebno pozornost so po svetili ukrepom, s katerimi bi med obstrlevaljenjem Londona z raketa-ami vzdrževali red in preprečili paniko. Kmalu je britanska obveščevalna služba zvedela, da imajo Nemci v severni Franciji devetnajst podzemnih skladišč in platform. Konec 1943. leta pa jih je bilo že trinosemdeset. Ko se je 5. januarja 1944 Göttsch vrnil iz vrhovnega štaba v Berlin, je že na železniški postaji

Velike Britanije, ki niso uspeli odkriti pravih nasprotnikov namenov.

Prvega januarja 1944. leta so s tekočega traku v Nordhausnu zdrsele prve tri rakete A-4, kar je pomenilo začetek njihove serijske proizvodnje. Da ne bi to prišlo na ušesa nasprotnikovim agentom je administracija, ki se je strogo držala ukazov protiozveščevalnih organov, zagrozila inženirsko-tehničnemu osebju s smrtno kaznijo za vsak stik z vojnimi ujetniki, zaposlenimi pri stranskih delih. Rakete so iz tovarne prevzale na startna mesta posebnih skupin, sestavljenih iz najzavestnejših, geselskih oficirjev. Pa tudi ti niso ničesar vedeli o pravem pomenu tega, kar jim je bilo zaupano. O tem, da so v Nordhausnu tovarne, ki se ukvarjajo s serijsko proizvodnjo raket,

od Londona so padle druge tri rakete, medtem ko šest raketa britanske obale sploh ni doseglo.

Dvanajstega junija zjutraj je Churchill sklical svoje ministre na izredno sejo. Člani vlade so hoteli vedeti, zakaj se je sovražnik omejil le na napade na naključne objekte, pri čemer je bil razrušen samo en železniški most in ubitih šest ljudi, namesto napovedanega deseturnega napada, med katerim bi padlo na London 400 ton razstreliva. Zvedeli pa so za domnevo, da je to očitna posledica operacije »Overlord« — izkrcanja na francosko obalo dne 6. junija 1944 — in da so se Nemci pri prevozu rakete do izstrelitve zadržali v hudih težavah. Hkrati pa so jih pripravili na to, da je treba v naslednjih dneh pričakovati hujše obstrlevaljanje Londona. Napovedi so se dejansko ure-

služba v boju s »V«

trale in tovarne za tekoči kisik so ostali zgolj zidovi. Cele so ostale le nekatere dobro prikrita preizkuševalne rampe in merilni laboratoriji. Angliški zračni napad na Peenemünde pa je le za dva meseca zaustavil proizvodnjo rakete. Medtem ko so 1943. leta že na vsakih dvanajst dni izstrelili po eno poizkusno raketo, so po napadu izvedli prvo izstrelitev šele 6. oktobra.

LONDON SE PRIPRAVLJA OBRAMBO

Po napadu je Hitler ukazal še vztrajnejše pripravljati raketo orožje. Želel ga je čimhitreje uporabiti proti Angliji. Göttsch si je po neki seji v vrhovnem štabu zapisal v dnevnik tudi tole: »Hitler je prepričan, da bodo rakete z velikim dosegom spregovorile odločilno besedo že konec januarja ali v začetku februarja 1944. leta... Od firerja sem prvič slišal, da so rakete težke po štiri najst ton.«

Cepav jim je operacija »Hidra« povzročila precejšnje škodo, so hitlerjevci sorazmerno hitro opravili porušene objekte v Peenemündu.

Konec oktobra je vodja vladne komisije na podlagi agenturnih podatkov in zračnih posnetkov poročal britanski vladi, da imajo Nemci že kakih 500 rakete A-4, pa tudi o tem, da so v severni Franciji zgradili dve veliki podzemni skladiščni ter rampe in platforme za izstreljevanje rakete. Na pred-

rekel predstavnikom domačega in tujega tiska tole: »Pred nekaj urami sva se s firerjem sklanjala nad načrtom britanske prestolnice in označila mestne četrti, ki prihajajo za bombardiranje najbolj vseh rajijskih gostota prebivalstva dvakrat večja kot v Berlinu. Dobro veste, kaj to pomeni. Razen tega — to pa je tudi najpomembnejše — bomo za bombardiranje britanske prestolnice, ki že skoraj tri in pol leta ni slišala zračnega alarma, uporabili povsem novo orožje, pred katerim ni nobene učinkovite zaščite. Pri tem pa ne mislim na najpomembnejše — na moralne posledice tega orožja — ampak na njegovo učinkovitost.«

Konec januarja 1944 je angleški generalštab skrbno proučil obveščevalne podatke o nemških raketa-ah in ugotovil, da bi naj ne imele, in ugotovili, da Nemci lahko vsakega dne po 10 ur obstrlevalijo London in nanj odvržejo po 400 ton smrtonosnega tovara. Zato je bilo sklenjeno, da bodo še bolj okrepli bombe napade na nemške platforme. Samo do 14. junija so nanje odvrli več kot 23.000 ton bomb. Na veliko presenečenje britanske obveščevalne službe se ni Nemcem prav nič mudilo porušiti malenkostno poškodovanih naprav. Zato nekateri vojaški zvezovalci — med njimi je tudi Anglež David Irving — na podlagi dokumentiranih dokazov menijo, da se je v tem primeru nemški obveščevalni službi posrečilo prevarati protiozveščevalne organe

je angleška obveščevalna služba slišala šele konec avgusta 1944. leta, in sicer od nekega ujetnika, ki se je bil čudežno rešil na varno.

Nacistično poveljstvo je name-rjalo začeti po Göttschovi propagandi napovedano obstrlevaljanje Londona na Hitlerjev rojstni dan, ki so ga v Nemčiji praznovali kot državni praznik. Od tega pa ni prišlo. »Iz tehničnih razlogov, predvsem zaradi napak, ki so nastale pri projektiranju, smo morali konec aprila 1944 še za dva meseca odložiti uporabo »masševalnega orožja«, je Göttsch zapisal v svoj dnevnik. Kasneje je vojni zločinec Speer na nürnberškem procesu obrazložil vzroke resnih pomanjkljivosti v raketa-ah in zakaj je moralo nemško poveljstvo nekajkrat odložiti čas napada na britansko prestolnico: »Od niso smo takoj prešli na serijsko proizvodnjo. To je bilo veliko tveganje, zaradi česar smo izgubili poldrugo leto.«

Ko je Hitler 16. maja slišal poročilo strokovnjakov, je ukazal, da je treba začeti obstrlevaljanje London sredi junija 1944. Nekaj dni kasneje je določil natančen datum: 12. junija ponoči, prvi dan ob 23.40, drugi pa ob 00.40. Spriču tehničnih pomanjkljivosti pa je 155. protiletalski polk za posebne namene izstrelil prvo salvo s štiriurno zamudo. Prva izmed desetih rakete je zgrešila cilj za 32 kilometrov in se razletela v bližini Londona, ne da bi povzročila kakšno posebno škodo. Še dlje

ščitile. Med 14. in 16. junijem je na London padlo 200 nemških rakete. Toda tudi tokrat se je 45 rak ob razletelo takoj po izstrelitvi. Ob tej priložnosti so eksplozivne uničile platforme in naprave za izstreljevanje, pod ruševinami pa je ostalo tudi precej vojakov in oficirjev 155. protiletalskega polka. Osemnajstega junija so izstrelili na London 500 rakete. Nato pa se je njihovo število iz dneva v dan večalo.

Potemtakem se Angležem le ni posrečilo bistveno zmanjšati učinkovitosti raketnega obstrlevaljanja Londona in drugih mest. To je delno krivda britanske obveščevalne službe. Ne glede na nekatere uspehe je za njeno delovanje na tem področju — kar dokazujejo že omenjena dejstva — značilno to, da ni bilo načrtnih in smotnih akcij in da njeno vodstvo ni znalo pravilno oceniti informacij, ki jih je bilo prejelo od svojih agentov. (To je videti tudi po tem, da se je britanska obveščevalna služba šele po treh letih spomnila na poročilo nemškega antifašista Kummerowa in da v vsem tem času ni skušala preveriti resnosti njegovih informacij.) Zato so zakasneli tudi napadi, s katerimi naj bi bili uničile raketne znanstveno-raziskovalne centre in tovarne, ki so proizvajale V-1 in V-2. Ti napadi pa bi bili lahko še učinkovitejši in v tem primeru bi bilo kasneje manj žrtev med angleškim prebivalstvom.

G. TREGUBENKOV

VIKTOR JERIHA:

Fantje iz vsega sveta

Odlomek iz romana o državljanski vojni v Španiji

Po ogorčenih bojih je centurija komandirja Martineza zapustila obmorsko mesto »San Pedro Alcantara« in krenila proti severu po gski cesti na sedlast previs Encinetos z nad 1500 metrov nadmorske viš.

— Carlito, skliči vse vodnike na posvet, je rekel komandir. — Muchachos, je nagovoril Martinez prišle vodnike, menim, da me vsi dobro poznate. Vojaške veščine poznam preleto malo, sami to dobro veste, da sem preprost fant. Čas pa zahteva, da se vojskujemo. Poslušati moramo našega Alfonza. On je starejši od nas in ima velike izkušnje. Vedno bo dal pravilni nasvet. Eno je razbijati barikade, nekaj drugega pa je pozicijska vojna. Ako je prej vladalo geslo hrabrosti in drznosti, naj sedaj obvlada pamet. Položaj je tak: doslej smo se umikali v skladu s povelji. Danes jutraj smo prispeli do tukaj; nazaj ni več poti. Tu se bomo utrdili in branili prehod v mesto Ronddo. Alfonso bo pregledal že utrjeno prvo linijo. Napravili bomo tudi drugo linijo na obronkih za kmetijo. S tem bomo gospodovali nad celim sedlom.

Zaznaval se je prvi jutranji svit. Po sosednjih kopastih vrhah so se zlatili prvi sončni žarki.

V dobro utrjenem strojničnem gnezdu nad cestiščem sta Martinez in Alfonso mirno opazovala nastopajoče poletno jutro. Alfonso je komandirju opisoval pokrajino.

— Dvajset kilometrov pod nami se vidi gladina Marbellskega zaliva. Sedeset kilometrov proti vzhodu oddaljena Malaga se ne vidi, zakriva jo vrh Sierra de Mijas, vidi pa se njen zaliv. V isti oddaljenosti proti jugozahodu opaziš na naši desni »Punta Evropea«, Gibraltar.

— Dober si v zemljepislu, je rekel Martinez.

— V teh krajih sem doma z dušo in telesom, hribovec iz gorskega mesta Algar, ki leži okrog šestdeset kilometrov zahodno od tod. Poznam vse ceste in naseleja. Kot bivši mornar sem bil že v vseh pristaniščih in zalivih tu spodaj.

Iz notranjosti žepa je izvil cel platno zavit zemljevid in začel razlagati.

— Uporniške sile prodirajo po avto cesti Algeiras—Malaga. Majhno pristanišče je čvrsto v naših rokah. Na našem odseku so verjetno že dospeli v podnožje naše obrambne linije. Računam, da bodo še danes začeli »tipati« za nami. Drugi krak upornikov si utira pot od Maria de la Puerta proti Sevilji in se pri mestu Yerez de la Frontera odcepi proti vzhodu. Z napadom na cestno križišče Arcos imajo gotovo v načrtu združiti oba kraka pri mestu Algodonales in pretrgati našo povezavo z zaledjem. Najverjetneje je njihov glavni cilj Sevilja, kjer se bijejo še vedno poulični boji. Po topovskem grmenju na zahodu sodim, da se uporniki naprezajo po levem bregu Guadalquivirja proti severu. Zato je naša dolžnost, da jih vrzemo nazaj v morje.

Tudi popoldne je Alfonso krožil s kuksalom po okolici. Naenkrat je postal pozoren, kajti kraj ceste proti previsu se je nekaj premikalo. Naravnal je kukalo. Ko so se mu roke umirile, je spoznal na premikajoči stvari človeško postavbo.

Sovražni vojak je čepel in gledal na drugo stran ceste. Alfonso je sledil njegovim kretnjam in odkril še enega vojaka. Očitno sta si z znamenji preko cestišča nekaj dopovedovala. Sklonjenih glav sta prihajala vedno bliže. Eden je previdno hodil po odtodnem jarku za cestiščem pod usekom, drugi pa se je premikal za nasprotnim robom. Oba sta se ozirala, kot da bi nekaj čutila v zraku.

Tedaj je Alfonso za cesto odkril tretjega moža. Sovražna predhodnica je prišla v ozko sotesko: na levi je bil visok odsek, desno globoka čeri. V gosjem redu, tesno za čerastim usekom so prihajali sovražniki. Noge so jim ticalle v copatah z vrvmimi podplati; hodili so neslišno.

Glasi klic je presekla tišina.

— Položite orožje!

Od presenečenja so jim puške zaropotale po trdem cestišču in z dvignjenimi rokami so stopili naprej.

Vse tri zajete vojake so odpeljali na kmetijo, da jim pretipajo obisti.

Obrambna črta je dobila ukaz stroge pripravnosti.

Najprej so zaslišali mladega fanta odkritega pogleda.

— Katere narodnosti si? je vprašal Alfonso.

— Španske.

— Kje si rojen?

— V španskem Maroku.

— Kdaj si prvič prišel v Španijo?

— Pred tremi tedni.

— Kako si prišel sem?

— Z ladjo do Tarife.

— Kje ste se vkrcali?

— V Ceuti.

— H kateri enoti spadaš?

— Drugemu bataljonu »Tercia«.

— Koliko časa si že vojak?

— Dve leti.

— Kaj so vam govorili predstojniki? Čemu si odšel iz Maroka?

— Govorili so, da so v matični deželi neredi.

— Samo to?

— Tako je.

— Kje je vaša glavnina?

— Ne vem.

— Kakšne sile nam stojijo nasproti?

— Dve banderi Marčanov, naš bataljon Tercia, ena baterija minometalcev in pod hribov stoji poljsko topništvo.

— Kakšne zračne sile imate?

— Angažirana so tuja letala.

Privedil so drugega ujetnika. Bil je drugačen kot prvi. S hitrim pogledom in hlapčevsko poniznostjo je venomer priklanjal svojo obrto lobanjo. V precep ga je vzel Alfonso z tekočo arabščino.

— Kdo ti je ukazal vtikati se v naše zadeve?

— V Tetuanu na kasarniškem dvorišču so nas zvrstili. Tolmač nam je prevajal, da se v Kastilji mešajo civilisti v vojaške zadeve in mi moramo to preprečiti.

— Prijavili ste se prostovoljno, je vsekaj Alfonso s prodornim glasom.

— Na vprašanje, kdo je za republiko, so nekateri vzdignili roke. Postavili so jih ob zid in takoj ustrelili.

— Koliko se jih je odločilo za republiko?

— Ne vem. Strah me je bilo gledati.

— Kako ste prišli čez morje?

— Naložili so nas na velika letala.

— Kje so vas odložili?

— Ne vem, gospod, ne znam brati.

— Kaj ste počeli z ženskami po vaseh?

Ostal je tiho.

— Govori! je zarjul Alfonso.

— Jaz ničesar, gospod.

Tretjega ujetnika je samo vprašal, od kod in kdaj so odšli v predhodnico.

Nekaj časa pozneje se je cestno šedjo zavilo v črn prah. Skoraj pol ure so se vrstila letala in pustošila cestišče in okolico. Za njimi se je osredotočil ogenj minskih izstrelkov, ki je postajal vse gostejši. Prst se je mešala z dimom in padala na goreča strnišča.

Komandir Martinez je že pri prvem zračnem naletu ukazal, naj se ljudje po jarku umaknejo v drugo linijo, v pečine za kmetijo. Sam je ostal na opazovalnici.

(NADALJEVANJE)

Potrošniki! Delovne organizacije!

Nudimo vam priznani in kalorični rjavi premog
Se priporoča kolektiv Rudnika rjavega premoga Kani-
žarica pri Črnomlju.

OBRTNO PEČARSKO IN MONTAŽNO PODJETJE

»OBLOGA« LJUBLJANA — POLJE 20

- opravlja vsa pečarska, keramična in teracerska dela solidno in strokovno
- Obloge sten, polaganje podov iz keramičnih plošč, teraco, montiranje peči in kaminov.

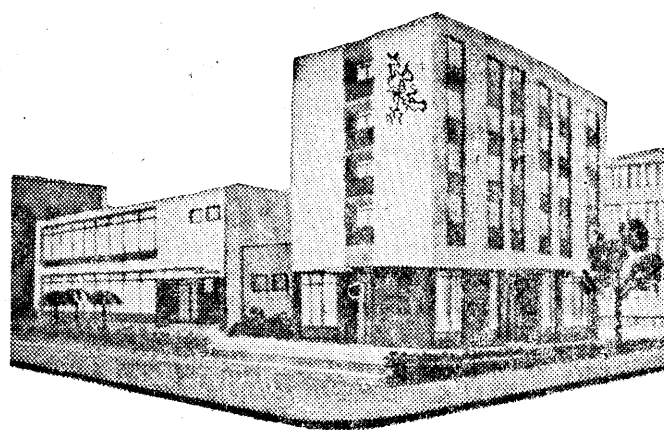
Borci in vsi, ki gradite — vaše potrebe bomo zadovoljili ob vsakem času.

UNIVERZALE — Domžale

Izdelujemo: volnene tulce za klobuke, športne in druge kape, slamnike vseh vrst, otroško, žensko in moško športno in modno konfekcijo.

Vsi naši izdelki so izdelani vedno v modnih barvah in desenh, ter po najsodobnejših krojih in modelih

Obiščite Pomurje in Mursko Soboto!

Na razpolago vam je prvi novi moderni hotel »B« kategorije

Hotel »DIANA«

V komfortnih sobah ogrevanje, kopalnice s toplo in mrzlo vodo, WC; lastna kavarna, restavracija, točilnica, slaščičarna z zajtrkovalnico. Lep razgled s terase; lastno parkirišče

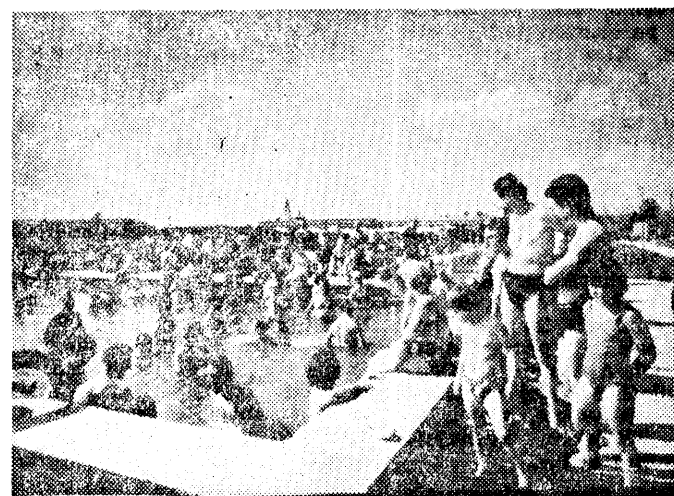
Gostinsko podjetje, hotel »CENTRAL«, Murska Soba, priporoča tudi ostale obrate:

hotel »CENTRAL« v Murski Soboti, Kolodvorsko restavracijo in bife »Štefan Kusmič«

Pridite — nudimo prekmurske in jugoslovanske specialitete; svetovna kuhinja

Članom

ZVVI ZB ZROP

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa

Priporočamo vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspress bife s slaščiarno, Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah. Na razpolago so vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovecih in Križevcih. Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Soba

veliki spomladanski REGRES

Za
soncem greje
najceneje
velenjski
lignit

Regres velja od 26. februarja do zgodnje spomladi. Kdor kupi premog sedaj, si zagotovi naslednje ugodnosti: nižjo ceno, zanesljivo in takojšnjo dobavo, boljše kakovost ter višjo kalorično vrednost zaradi osušitve.

RUDNIK LIGNITA VELENJE

BORCI NOV • INVALIDI NOV • REZERVNI OFICIRJI IN PODOFICIRJI JA

naši svojci, naši prijatelji in znanci in na sploh bralci glasila
ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

VARČUJEMO

1. za stara leta (koriščenje obresti za pribojšek in dodatek k pokojnini)
2. za primer bolezni, za dodatno pomoč in strežbo (koriščenje obresti za izboljšanje v težki sili)
3. za dopuste in izlete. Znesek, ki se mu mesečno lahko odrečemo, nam z dodatnimi obrestmi omogoči vsako leto lep dopust na morju ali na planinah
4. za nakup stanovanja • za gradnjo individualne stanovanjske hišice • za gradnjo počitniške hišice • za nakup in gradnjo garaže • za komunalno ureditev objektov

SPLOŠNI POGOJI RAZPISA

V redna četrtletna nagradna žrebanja Kreditne banke in hranilnice Ljubljana so vključeni vsi vlagatelji, ki varčujejo pri poslovnih enotah naše banke, pri hranilnih blagajnah delovnih organizacij in poštah, ki poslovno sodelujejo z našo banko. Pri žrebanju pridejo v poštev vsi vlagatelji vezanih hranilnih vlog in lastniki vezanih deviznih računov, kakor tudi stanovanjski in kmetijski varčevalci, ki že imajo ali bodo imeli do 30. aprila 1968 vloženi najmanj 2000 N-din z odpovednim rokom nad eno leto.

Za vsakih 2000 N-din ena žrebna številka.

Žrebanje bo v mesecu maju 1968, številke izžrebanih hranilnih knjižic bodo objavljene v dnevnih časopisih in po radiu.

Pravica vlagatelja do nagrade preneha tri mesece po objavi izida nagradnega žrebanja.

Podrobnejše brezplačne informacije lahko dobite pri vseh poštah v Sloveniji, hranilnih blagajnah, pri delovnih organizacijah in pri poslovnih enotah Kreditne banke in hranilnice Ljubljana:

OSREDNJA POSLOVNA ENOTA LJUBLJANA, ŠUBIČEVA 2 in podružnicah:
MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA, BEOGRAD, DOMŽALE, KAMNIK, KOČEVJE, TRBOVLJE ter ekspoziturah:

v Ljubljani: BEŽIGRAD, Titova 55 — Moste, Proletarska 1 — STARA LJUBLJANA, Mestni trg 16 — SIŠKA, Celovška 99 in VIC, Tržaška 36

izven Ljubljane: ČRNOMELJ, GROSUPLJE, HRASTNIK, KOČEVJE, LITIJA, LOGATEC, MEDVODE, RAKEK, RIBNICA, VRHNIKA, ZAGORJE

Zaupajte svoje prihranke poslovnim enotam Kreditne banke in hranilnice Ljubljana. Vaše zaupanje nagradujemo z lepimi nagradami pri nagradnih žrebanjih in z najvišjimi obrestnimi merami, in sicer:

	Hranilne vloge	Devizne račune
navadne vloge in devizne račune	6,25 %	6,25 % — od tega 4 % v devizah
vezane vloge in devizne račune z odpovednim rokom nad 1 leto	7 %	7 % — od tega 6 % v devizah
vezane vloge in devizne račune z odpovednim rokom nad 2 leti	8 %	8 % — od tega 6 % v devizah

Odločite se tudi vi za varčevanje pri Kreditni banki in hranilnici Ljubljana.

Doslej še nismo bili razočarani, ker smo varčevali pri KBH Ljubljana in njenih poslovnih enotah in podružnicah.

Uverjeni smo, da bomo v bodoče ravno tako zadovoljni, zato VARČUJMO pri

KREDITNI BANKI IN HRANILNICI LJUBLJANA

Rodezijske vislice

Ted Milton je devetinsitridesetletni gostilničar iz rodezijskega mesta Kiroi, ki prav nič ne skriva svoje »postranske« dejavnosti: Ted je namreč rabelj v sedemnajstih rodezijskih zaporih, kjer izvršujejo smrtno kazni, in do srede prejšnjega tedna je obesil 336 ljudi. Večinoma črncev. Zadnjikrat je izrekel grozljivo-slovesne besede »Pravici je zadoščeno!« sredi marca.

Obešanje črncev je eno izmed zadnjih izizzvalnih dejanj rodezijske oblasti, zadnja krepka zasušnica Veliki Britaniji, posmeh vsej svetovni javnosti: čeprav je britanska kraljica, ki je formalno še zmerom suveren Rodezije, pomilostila na smrt obešene črnce, so v Rodeziji izvršili smrtno kazen. Morali bi reči: »Rasistični pravici je zadoščeno!«

Rasistična vlada Iana Smitha v Rodeziji, ki s svojimi dejanji spravlja v ogroženje ves svet razen prav tako rasistične Južnoafriške republike, je s tem še enkrat dokazala, da se ne zmenja za sodobni razvoj sveta. Italijanski novinar, ki se je pogovarjal z duhovnikom iz jetnišnice, v kateri so obesili dva izmed štirih črncev, je dobil nenavadno »utemeljitev«: »Kako naj bi imeli v zaporu 114 zapornikov, ki bi živeli na državne stroške v času, ko deželo tarejo ekonomske sankcije? Smith je bil še predolgo potrpečljiv. Zapor ni mesto. Napetost v zaporu je bila neznozna zaradi tolikšnega števila zapornikov.« Tako naj bi Smith v zaporu nekako izpolnjeval nacistična gesla o »življenjskem prostoru«: manjvrednih ljudi je preveč, zato jih je treba obešati, da bo več prostora.

Sicer pa črncem v zaporu sploh ni hudo, kot je dejal omejen duhovnik. Zlasti celica smrti je nekaj posebnega. »Celica smrti je v Rodeziji nekaj zelo človeškega, celo človekoljubnega. V njej je zmerom Bog. Obsojenim na smrt govorim: »Na počitnicah ste.« Zapor v Salisburyju je odličen, boljše si sploh ni mogoče predstavljati. V njem so vsi svobodni, pomoči v celici smrti gori luč, česar nimajo nikjer na svetu. Tudi smrt pride tako nenadoma, da bi jo lahko imeli za usmiljeno.«

Takšna je resničnost današnje Rodezije.

Kakšnih sto let bo tega, ko je John Cecil Rhodes zaradi slabega zdravja zapustil rodno Anglijo in se napotil v toplo Afriko. Bolje se je počutil, v njem se je spet prebudila poslovna žilica in kmalu je postal vodja »Britanske južnoafriške družbe«. Zadeva se je razvijala po zlatih pravilih kolonializma in Velika Britanija je v obdobju svoje največje moči dobila še eno kolonijo, imenovano po J. C. Rhodesu.

Rodezija je zelo bogata dežela. Lefine so odlične, naravnih bogastev ni ne konca ne kraja, za kolonialiste iz Velike Britanije pa je bilo predvsem pomembno, da je v Rodeziji (takrat oziroma do leta 1965 so jo imenovali Južna Rodezija) vložen kapital — v rudnike in plantaže — prinašal dvakratne dobičke. Se pomembnejše pa je bilo, da je bila Južna Rodezija nekakšen poslovni raj: kdor je hotel, je v njej obogatel. Kvalifikacija in šola nista bili važni, šlo je samo za barvo kože: kdor je hotel uspeti, je moral biti bel.

Danes živi v Rodeziji nekaj manj kot štiri milijone in pol ljudi, med katerimi je okoli 270.000 belcev.

Ta peščica belcev gospodari na ozemlju, ki je večje od britanskega otočja. Ravno takšen razvoj, podoben razvoju v bližnji Južnoafriški republiki, je dokazal, da bo pot do neodvisnosti, po kateri je šla že večina Afrike, v Južni Rodeziji dosti težja. Razlika je bila že od nekdaj v tem, da bi Britanci v druge kolonije hodili »služit«, v Južno Rodezijo pa živet za stalno. Družine belcev so se v Rodeziji ustale, novi rodovi imajo deželo za svojo pravo domovino. Godi se jim dobro, saj imajo rodezijski belci eno izmed najvišjih življenjskih ravni na svetu.

Tako kot v Južnoafriški republiki tudi v Južni Rodeziji ni bilo procesa za osamosvojitve afriškega prebivalstva: medtem ko so v drugih afriških kolonijah pripravljali pot v neodvisnost, je bilo v Južni Rodeziji vse po starem.

Britanski premier Harold Macmillan, ki je doumel novi razvoj Afrike in sploh vseh britanskih kolonij, dominionov in posesti, je govoril o »vetru sprememb«. Ta »veter« je sicer odnesel Centralno afriško federacijo, v katero je sodila Južna Rodezija, ni pa odpobil rasističnega režima. Iz federacije sta nastali neodvisni državi Malavi in Zambija, medtem ko je Južna Rodezija storila le to, da je odpravila besedo »Južna« in postala samo Rodezija.

11. novembra 1965 je Smith prehitel britansko vlado in proglasil samostojnost Rodezije. Tako je preprečil Veliki Britaniji, da bi morda storila tako kot drugod: oblast bi morala prepustiti večini v deželi, se pravi črncem.

Smith se je lahko uprl Veliki Britaniji zaradi zaščite britanskih poslovnih ljudi in konservativne vlade. Ta zaščita je bila tolikšna, da je obveljala tudi tedaj, ko so na oblast v Veliki Britaniji že prišli laburisti. Kapital je po stari navadi stopil na stran bele manjšine, v katere rokah je bilo in je še zmerom vse premoženje (in potemtakem tudi politično-upravna oblast) v Rodeziji.

Z enostransko proglasitvijo neodvisnosti je Smith pokazal, da ne priznava ne vlade v Londonu ne suverenosti britanskega vladarja. Svetovna javnost je zahtevala ukinitve Smithovega režima, če ne drugače, pa s silo. V Organizaciji združenih narodov je britanski predstavnik dejal, da je Južna Rodezija formalno še zmerom britanska posest in da je potemtakem ukinitve Smithovega režima v Salisburyju notranja zadeva Velike Britanije. London je seveda nekaj le storil: uvedel je gospodarsko blokado Rodezije, h kateri so pristopile tudi druge države. Toda blokada se ni posrečila, Rodezija ima veliko prijateljev v Južnoafriški uniji, ki se blokade seveda ni udeležila.

Britanska oblast je poskušala tudi zlepa. Predsednik vlade Harold Wilson se je leta 1966 sestal s Smithom na ladji »Tiger«, toda rodezijski samostojni premier je vztrajal pri svojem in sporazuma ni bilo.

Upoštevati je treba, da konservativni in poslovni krogi v Veliki Britaniji še danes nekako pritiskajo na vlado, naj popusti pred rodezijskimi belci. Nedavne usmrtilne črncev (med njimi so obesili tudi črnce, ki je bil obsojen na smrt samo zato, ker je udaril belega policaja...) so bile velik izziv in porog Veliki Britaniji. Zelo čudno je delovala tudi rodezijska »pravica«: obsojeni na smrt so bili že pomilosteni, potem pa znova obsojeni na vislice. Takšnih obsojencev je v Rodeziji veliko in čeprav so oblasti pred dnevi nekaj črncev pomilostile, jim nihče ne verjame: pred zapori dneve in dneve čakajo množice svojcev, da se bo na vratih pojavil beli listek, oznanilo, da je bilo »pravici zadoščeno«.

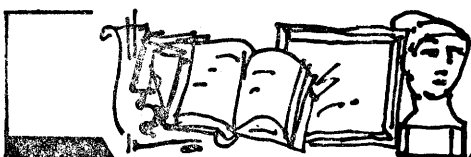
London je bil ponizan in britanska javnost se je le razburila. Ogrožen in pretresen je bil celo nekdanji konservativni premier sir Alec Home, ki je še pred kratkim prepričeval Smitha v Salisburyju, naj pride na »zadnji in odločilni sestanek« z Wilsonom. Britanska vlada pa le ne more uporabiti sile, in sicer zaradi gospodarskega položaja dežele in zaradi razpoloženja javnega mnenja.

Sam vojaški pohod nad Rodezijo ne bi bil tako drag, kot bi rekli. Britanija ima več stroškov z gospodarsko blokado, kot bi jih imela, če bi v Rodezijo poslala vojsko, ki bi podrli naftovode in zasedla letališča, kar bi avtomatično zrušilo tudi Smithov režim. Pomembnejši dejavnik je britansko javno mnenje: za Britance bi bilo namreč hudo, da bi poslali vojsko nad Britance: konec koncev so belci v Rodeziji le Britanci.

Mogoča je torej samo ena rešitev: upor črnskega prebivalstva, rasno-državljanska vojna, ki se je v izredno skromni obliki že začela s prihodom tako imenovanih »gverilcev« iz Zambije. Jasnno je, da obstajajo odporne črnske organizacije v Rodeziji, toda razcenjene so na razna gibanja. Rasna vojna za zdaj še ne dela preglativ rodezijskim belim oblastnikom, vendar pa se je začela.

Mogoče so jo dokončno sprožile nedavne usmrtilne v rodezijskih zaporih.

STANE IVANC

KULTURA IN PROSVETA

Cankar v sedmih knjigah

Pred kratkim je pri Mladinski knjigi, v okviru zbirke »Naša beseda«, izšlo sedem knjig Cankarjevega izbranega dela. Ta zbirka šteje zdaj že dvanaest knjig, če k njej prištevamo še pet knjig izbranih pesmi Otona Zupančiča. S tem pa je tudi založba izpolnila program, ki si ga je zastavila za poslovno leto 1967/68. In to je že druga izdaja Cankarjevih izbranih del, ki je izšla po vojni. Prvo je uredil Boris Merhar in jo je Cankarjeva založba izdala v desetih knjigah v počastitev štiristoletnice slovenske knjige. Zbrano delo našega velikega pisatelja pa je v redakciji Izidorja Cankarja izšlo že pred vojno v dvajsetih knjigah in še eni knjigi, ki je izšla po vojni, medtem ko izhaja druga izpopolnjena izdaja v zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev pri Državni založbi Slovenije. To in pa vrsta posameznih zbirk potrjuje priljubljenost Ivana Cankarja med ljubitelji lepe in dobre knjige.

Najnovejšo izbrano delo Ivana Cankarja, ki je v tako strojem izboru izšlo pri Mladinski knjigi, je uredil Josip Vidmar, ki je hkrati glavni urednik »Naše besede«. Kako premišljen je ta izbor, nam pove že to, da normalna izdaja celotnega Cankarja obsega enainvajset knjig. Pri izboru so izostala tista dela, ki so umetniško šibkejša, čeprav za Cankarja karakteristična. V iz-

branem delu ni Gospe Judit, Nine, Milana in Milene in ne povesti Na klancu, posvečene njegovi materi, zato ker je, po Vidmarjevem mnenju, napisal Cankar boljše in umetniško bolj prečiščena dela o materi. Urednik se je držal strogo tega načela tudi pri izbiri Cankarjeve kraje proze; skratka, v teh sedem knjig je uvrščeno vse, kar je resnično umetniško in ima v vsakem pogledu trajno vrednost.

Po načrtu založbe bo do konca leta 1972 izšlo iz zbirke »Naša beseda« vse, kar premore umetniško najlepšega zakladnica naše književnosti. Že v letu 1968/69 bo izšlo nadaljnjih štirinajst ali petnajst knjig, v katere bodo uvrščeni biseri Antona Askerca, Izidorja Cankarja, Alojza Gradnika, Mirana Jarca in Slavka Gruma, Janka Kersnika, Frana Levstika, Ivana Preglja, Janeza Svetokriškega ter Ivana Tavčarja.

Strogo merilo urednika oziroma uredniškega odbora, ki dopušča tudi pogovore, ugovore in polemiko, je kljub vsemu zagotovilo, da bo v izbor Naše besede prišlo vse resnično umetniško dognano in da bo okusno opremljene knjige dobile v roke čim širši krog bralnega kluba. Založba je v ta namen potrkala z barvnim propektem na 150.000 naslovov in, kot pravijo, odziv je resnično razveseljav. In še ena prednost spremlja to zbirko: da njena cena ni pretirana.

C. S.

OB STOLETNICI ROJSTVA MAKSIMA GORKEGA

16. marca je minilo sto let od rojstva Alekseja Maksimoviča Peskova, kakor je pravo ime Maksima Gorkoga. Rodil se je v Nižnem Novgorodu ob Volgi, ki so ga na čast pisatelju leta 1932 prekrstili v Gorki. Zrastle je iz nenavadno bednih razmer in postal najgenialnejši pisatelj-samouk v svetovni književnosti. Bil je velik napovedovalec re-

bomo osvobodili laži, ki vlada v našem življenju. S tem pričanjem sem se rodil, z njim bom umrl, čvrsto verujoč, da bo nekoč v svetu priznana svetinja nad svetinjami — človek.

Večina njegovih ertic, povesti, romanov in dram je prevedenih tudi v slovensčino.

Umril je leta 1936 v času stalinških čistk.

MAKSIM GORKI V POGOVORU S KOLHOZNIKO NA I. KONGRESU SOVJETSKIH PISATELJEV 1934. LETA

volucije, osvoboditve človeka, umetnik, ki je doživel in opisal človeško dno, iz katerega se je moglo dvigniti samo z uporom. Gorki sam je o svojem življenju dejal: Moja življenjska pot je bila težka; nihče med vami ni poznal takšne bede, takšnega ponižanja kakor jaz — a življenje je vendarle lepo... Vse njegovo umetniško delo je bilo posvečeno resnični svobodi človeka, zakaj »dokler se ne bomo naučili veseliti se človeka kot najlepšega pojava na našem planetu, tako dolgo se ne

Stoletnico rojstva Maksima Gorkoga bodo po vsem svetu, zlasti pa v Sovjetski zvezi, praznovali nadvse slovesno. V 25 knjigah bodo izdali vsa pisateljeva dela, kjer bo zbrano vse, kar je Gorki napisal, od književnih del do pisem, dnevnikov in člankov.

Maksim Gorki ima v ruski in sovjetski književnosti prav posebno mesto. Nihče ni tako opisal ruske družbe svojega časa, razkroj starega in propadanja novega, ki je doseglo svoj vrh in uresničitev v Oktobru...

Partizanska ljudska pesem

Vojna mladost

Mimo golih dreves gre mrtvaški sprevod.
Dvaindevedesetletnik leži v krsti.
Vsakdanja običjnost v pogrebev vrsti.

A midva sva potrita na vsakem pogrebu.
Kajti nikdar ne boš mogla na tvoje matere pogreb.
Zakaj jaz ne bom mogel nikdar na mojega očeta pogreb.
Tvoja mati so v Auschwitzu za vedno ostali.
Mojega očeta so v Dachauu sežgali.

Tedaj so bili glasni, grozni pogrebi
zavezniški bombniki visoko nad ljudmi trpini.
Od tvoje matere je vsaj še prišel pepel.
Oče pa je brez sledu konec vzel.

Mimo golih dreves gre mrtvaški sprevod.
Mimo gozdnih dejev je šel naš mlajši rod —
mimo kačevih in pepela
je šla naša mladost nevesela!

VALENTIN POLANŠEK

Lojze Spacal:

Mapa grafičnih listov

Ime Lojzeta Spacala, ki je po rodu Tržčan, ni znano samo v ožjem slovenskem likovnem, pač pa tudi v italijanskem in širšem mednarodnem svetu. Monografija o njegovem likovnem ustvarjanju je že lani izšla izpod peresa Aleksandra Bassina pri mariborski založbi Obzorja. Pred kratkim pa je pri Mladinski knjigi izšla Spacalova mapa grafičnih listov. K odličnim reprodukcijam je spremeno besedo napisal Zoran Kržišnik.

Lojze Spacal, čeprav živi zunaj naših državnih meja, je ostal zvest svojemu prvobitnemu navdihu. Njegov svet je domači Kras in Istra. O umetniškem likovnem svetu je umetnosti zgodovinar Emilijan Cevc

podal naslednjo oznako: Slovenski kras je vcepil Lojzetu Spacalu trdno stilizacijo, italijanska umetnostna zakladnica mu je razkrila likovne postavbe in lastne sanje so jih prelile v simbolično dobrotno bivanje. Lirični kubizem mu je poenostavil krepko kompozicijo, ki ji je kane ekspressionizma vdihnili življenje, ob slikovitem odmevu impresionizma pa so mu slike in grafike zadržale v živi strukturi. Ljudska umetnost je Spacalovo delo še poizlahnila in mu dala domačnostni značaj... Lojze Spacal je zaživel v svojem Krasu, v svoji domači zemlji in med svojimi ljudmi in zato je tudi zagotovil svoji umetnosti trajno vrednost.

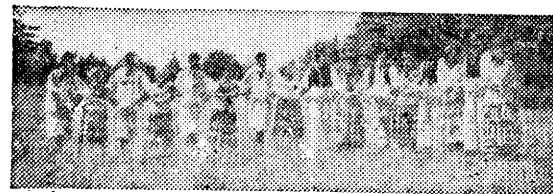
C. S.

Ansambli narodnih plesov in pesmi

Ensemble der Volkstänze und Volkslieder

ADRIA ZAGREB

Za vas pleše, poje in igra PLESE IN PESMI NARODOV JUGOSLAVIJE.

Tanz, singt und spielt für Sie TÄNZE UND GÄSANGE DER VÖLKER JUGOSLAWIENS.

Predprodaja vstopnic: V DOMU JLA 82
Dne: 23.68 Pricetek ob: 20
Den: 20 Anfangszeit: 20

Užalili so naš narodni ponos

2. marca letos je gostovalo v Celju plesno društvo Adria — Zagreb, ki je dalo razobesiti po naših ulicah in celjskih lokalih dvojezična reklamna vabila z naslednjo vsebino:

Ensemble der Volkstänze und Volkslieder ADRIA — ZAGREB, tänzt, singt und spielt für Sie Tänze und Gesänge der Völker Jugoslawiens.

Zabava je bila v Narodnem domu, predprodaja vstopnic pa v Domu JLA v Celju.

Mnogi zavedni Celjani so se upravičeno zgražali nad tolikšno prednostjo vodstva omenjenega društva. Če bi že hoteli — zakaj niso lepakov tiskali v mednarodnem francoskem ali angleškem jeziku?

Smelo trdim, da vabila z nemškim prevodom v Celju nikakor niso potrebna, saj v našem lepem mestu ob Savinji NEMCEV SPLOH NI. Nemški nacisti in nemskutarji pa, kolikor jih je bilo do leta 1945, so jo s prihodom hrabre partizanske vojske strahopetno pobrisali tja, kamor spadajo.

Menim tudi, da naslov društva: »ADRIA« — Zagreb zveni preveč mlačno in komercialno, saj v Jugoslaviji obstaja le naš lep, sončni Jadran, na katerega smo vsi ponosni in je za njegovo osvoboditev žrtvovala svoja življenja ogromno število partizanov.

Vodstvo omenjenega plesnega društva iz Zagreba naj se ob tej sramotni zmoti zamisli in naj v bodoče ne žali našega slovenskega narodnega ponosa!

F. K.

Lepa proslava osmega marca v Mostah

Kot vsako leto sta tudi letos ZB in ZVVI terena Moste priredila za dan žena proslavo. Dvorana pri nekdanjem Spanu v Malenškovi ulici 1 je bila skoraj premajhna za vse udeležence. Vse so pripravili moški, lepo so pripravili jedila, in nanje postavili jedila, dvorano pa okrasili z zastavami.

Po pozdravnem govoru L. Vrtnika je nastopil Oleg Kržižnovski-Igor s prikazom dela žensk med vojno in po osvoboditvi. Predavanje je spremljal s skriptičnimi slikami »Spomini na partizanska leta«, ki jih je sproti razlagal.

Med zakusko se je razvil pogovor. Žal so nekatere izmed tovarišic morale drugo jutro zgodaj na delo, zato smo zaradi solidarnosti z njimi odšle vse. Ostal pa nam bo prijeten spomin.

Malči Čop

S SKUPŠČINE ZZB NOV OBČINE AJDOVŠČINA

Z nesmotrno kritiko probleme ne bomo rešili

Se vedno obstajajo nerešena borčevska vprašanja. Se več, zaradi staranja borcev se pojavljajo nova. Toda s kritiko zaradi kritike jih prav gotovo ne bomo rešili.

Približno tako je bilo povedano nekaterim diskutantom na nedavni letni skupščini Združenja zveze borcev NOV Jugoslavije v Ajdovščini, ki se je udeležil tudi član predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Franc Rojček-Jaka. Po dobrem in izčrpnem poročilu predsednika združenja narodnega heroja Antona Ferjanciča-Zvonka se je razvila precej žolčna razprava, ki se je v glavnem nanašala na nerešene ali ne popolnoma rešene probleme borcev. In kateri so ti problemi? Naj naštejemo samo tiste, za katere so posamezniki trdili, da so ostali nerešeni:

- gmotno stanje kmetov-borcev;
- status primorskih borcev;
- pomoč staršem padlih otrok;
- priznavalnina;
- prepočasno reševanje vlog za priznanje statusa borcev;
- klimatsko zdravljenje borcev;
- problem zaposlovanja bor-

Zvišanje invalidskega dodatka

Zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko je pripravil predlog odloka za 7-odstotno zvišanje invalidskih dodatkov, v zvezi z dvigom življenjskih stroškov v letu 1967.

Ce bo Zvezni izvršni svet ta predlog sprejel, potem bo dodatek za nego in tujo pomoč od 1. januarja 1968 dalje znašal 524,30 dinarja.

Novi zneski ortopedskega dodatka bodo od 1. januarja 1968 znašali (I.) 195,11; (II.) 146,21; (III.) 97,55; (IV.) 48,79 dinarja.

Poseben invalidski dodatek, ki ga prejema otroci padlih borcev v različnih zneskih, bo prav tako zvišan za 7 odstotkov in bo tako najvišji znašal 428 dinarjev.

Osebnne invalidnine ne bodo s tem odlokom valorizirane, ker so bile v decembru lanskega leta zvišane za 25 odstotkov. Pri tem zvišanju so že upoštevali povečane življenjske stroške v letu 1967.

To zvišanje invalidskih dodatkov bo veljalo od 1. januarja 1968 dalje ne glede na to, kakšne spremembe bodo sprejeli v posameznih republikah z republiškim zakoni o vojaških vojnih invalidih.

cev in njihovih otrok.

Mar res ni glede teh vprašanj nič storjenega? Nasprotno, precej stvari je rešenih.

Kmetov borcem, ki imajo priznано aktivno sodelovanje v NOV za določeno obdobje, je zagotovljeno popolno zdravstveno zavarovanje, za kar prispeva družba znatna sredstva. Res pa je, da je še precej borcev kmetov, ki nimajo rešene vloge za priznanje statusa borcev in to bi morali pospešiti. Ostarelim in bolnim članom, ki svoje zemlje ne morejo več obdelovati, pa bi morali zagotoviti toliko, da bi lahko živeli človeka dostojno življenje. Tudi sedaj nekateri dobivajo pomoč, in sicer stalno, občasno ali enkratno priznavalnino. Občinska skupščina pa je nekatere res kritične primere oprostila davčnih obveznosti.

Vprašanje statusa primorskih borcev se je zares predložitelj reševalo. No, upamo, da bo sedaj rešeno toliko, da se datum 9. september 1943 pomakne vsaj na 3. oktober 1943. Gotovo je, da vsi ne bodo zadovoljni s tem premikom. Prav tako pa nam mora biti jasno, da tudi če bi datum premaknili na 1. maj 1945. leta, vseh ne bi zadovoljili. Res je, da bodo tudi s tem premikom nekateri prizadeti, toda res je tudi, da ne gre sedaj dajati premikati toliko, da bi za jeli tudi tiste, ki so doma čakali in se vključili v NOB takrat, ko je bilo očitno, da bomo zmagali, oziroma takrat, ko smo jih mobilizirali.

Vprašanje pomoči staršem padlih otrok je bilo res predložitelj odprto. Že pred leti je bil podan predlog, da se znesek primerno zviša ali pa v celoti odpravi. Letos se je nekaj uredilo. Zahteva, da bi morala vsaka mati padlega dobiti enako, je dvomljiva predvsem zato, ker ni sredstev, s katerimi bi se plačalo človeško življenje oziroma materij otroka. Torej ne gre tu za plačilo, ampak predvsem za pomoč materam padlih, ki so take pomoči potrebne.

Podobno je s priznavalnina-mi. Tako je nekaj članov zahtevalo, da bi morali vsi borci prejemati nekakšno pomoč oziroma priznanje za sodelovanje v NOB ne glede na gmotno stanje posameznika. Je mar to prav? Ali si šel v borbo zato, da boš sedaj prejemal priznavalnino? Prav je, da se da pomoč tistem, ki jo potrebuje, in sicer naj bi taka pomoč bila dokaj bolj izdatna. Tudi tu ne gre za plačilo po vloženem trudu, pač pa za to, da pomagamo tistem, ki si ne more več sam ustvarjati sredstev za preživljanje. Res pa je, da je prav v občini Ajdovščina takih primerov vedno več in da je sredstev v proračunu veliko premalo, da bi lahko kolikor toliko v redu reševali te

probleme. Zato bi morala pri-skočiti na pomoč širša družbena skupnost.

Da se vloge za priznanje statusa borca rešujejo prepočasno, po polzevo, drži. Toda tudi tu je nekaj krivde pri nas. Cestokrat se dajejo izjave, da je ta in ta sodeloval v NOB, čeprav za to skorajda ne ve. Posamezniki se sklicujejo na padle tovariše, češ da so imeli tako zaupne naloge, da ni nihče drug vedel zanje razen borca, ki je padel ali po vojni umrl. Ni dvoma, da gre v takih primerih pogosto za čisto špekulacijo oziroma iskanje nezasluzenih priznanj. Glede tega bi morali biti krajevni odbori veliko bolj dosledni.

Za klimatsko zdravljenje, pa ne samo borcev, je družba prispevala že ogromna sredstva.

Nekateri so tudi tu imeli posebne prednosti. Na račun družbe je bil poslan na zdravljenje marsikdo, ki tega ni bil potreben oziroma bi lahko tako zdravljenje sam plačal. Po izvedbi reforme se je to hudo zaostri, kar je do neke meje razumljivo. Z ozirom na vedno slabše zdravstveno stanje borcev pa bo treba zagotoviti za te namene več sredstev. Toda to nam tudi nalaga, da bomo morali bolj paziti, kdo pojde na zdravljenje in koliko lahko sam prispeva. Tudi stanovanjska vprašanja se rešuje v okviru možnosti. Predvsem bi morali pred delovne organizacije postaviti zahtevo, da morajo in to ne samo borcu, pač pa vsakemu delavcu, zagotoviti ustrezno stanovanje pred upokojitvijo.

Končno ostane še problem brezposelnosti, ki postopoma prerašča v širši družbeni problem. Seveda ne moremo zahtevati, da bo vsak dobil prav tako delo, kot si ga želi ne glede na sposobnost in znanje, s katerim razpolaga.

S pavšalno in nesmotrno kritiko pa prav gotovo ne bomo problemov rešili, ampak jih bomo le še bolj zamotali.

Franc Tomažič

Srečanje v Leskovcu

19. marca letos so se v Leskovcu pri Krškem sestali nekdanji borci — prostovoljci za severno mejo s predstavniki oblasti, množičnih organizacij ter s šolsko mladino in njihovimi vzgojitelji. Borci za severno mejo so se posebno razveselili nastopa mladine z recitacijami in petjem lepih slovenskih pesmi. Bilanja osemletke je sekretarju republiškega odbora Zveze prostovoljcev izročila šopek cvetja kot priznanje mladega rodu tistim, ki so obvarovali severno mejo. Po programu je mladina poslušala oris borb za našo severno mejo. Srečanja sta se udeležila tudi predsednik skupščine občine Krško Stane Nučič, ki je pozdravil borce za severno mejo, ter predsednik občinskega odbora ZZB NOV Karol Štrban. Srečanje sta pripravila v zadovoljstvo vseh Franc Dragan in Jože Repe.

znamu. Predvsem pa je urejen postopek pošiljanja invalidov na zdravljenje. Zdravnik ali zdravstveni zavod, pri katerem se invalid zdravi, lahko predlaga klimatsko zdravljenje in pošlje ustrezen predlog zdravniški komisiji. Če invalid tako zdravljenje zahteva, zdravnik pa smatra, da niso podane medicinske indikacije za tako zdravljenje, lahko invalid, ki se s tem ne strinja, poda ugovor na zdravniško komisijo. Zdravniška komisija pokliče invalida na pregled in po tem odloči o predlogu za zdravljenje.

Težave v zvezi s klimatskim zdravljenjem

lidskega in ortopedskega dodatka, pravico tudi do rehabilitacije in predvsem do zdravstvenega varstva, ki obsega poleg pravice do zdravljenja, protetičnih sredstev, ortopedskih in drugih pripomočkov tudi pravico do zdravljenja v naravnih zdraviliščih. Podrobnosti o tem pa ureja poseben pravilnik o zdravljenju vojaških vojnih invalidov v naravnih zdraviliščih, ki poleg podrobnejših navodil postopka vsebuje tudi poseben seznam indikacij in kontraindikacij za zdravljenje v naravnih zdraviliščih.

Poglavitna določila tega pravilnika določajo, da se invalidi lahko pošiljajo na klimatsko zdravljenje, če bolujejo za eno izmed bolezni ali če imajo eno od poškodb navedenih v se-

nje. Če zdravniška komisija spozna, da niso podani pogoji za zdravljenje invalida v naravnem zdravilišču, invalid pa se s tem stališčem ne strinja, lahko v osmih dneh od objave pogoja ugovor na posebno komisijo izvedencev. Mnenje te komisije je dokončno.

Seveda je nemogoče v okviru tega pojasniti navesti vse podrobnosti seznama bolezni, ki dovoljujejo bodisi kopališko zdravljenje, klimatsko zdravljenje v planinah ali zdravljenje na morju. Pri večini bolezni pa je predpisano dvo ali triletno zaporedno zdravljenje. Nato sledi prekinitev. Potemtakem je jasno, da so tudi zdravniki v svojih predlogih in tudi zdravniške komisije vezane na seznam indikacij in kontraindikacij in da se pač

morajo držati predpisa glede tega, koliko let zaporedoma se sme odobriti zdravljenje.

Naj navedemo samo nekaj primerov. Kopališko zdravljenje zaradi razjede želodca se sme dovoliti dve leti zaporedoma, zaradi razjede dvanaesnika pa tri zaporedna leta. Ob želodčni operaciji pa je predpisano le enoletno klimatsko zdravljenje. Ob boleznih živcev, na primer ob toksični, travmatski ali vnetni spremembi živcev, se lahko odobri kopališko zdravljenje dve leti zapored, ob parezi ali plegiji

novejšega datuma, tri leta zapored. Če gre za tuberkulozo pljuč je klimatično zdravljenje možno tri leta v planinskih predelih, če gre za motnje v prebavi, za kronična vnetja pa le eno leto po končanem zdravljenju v bolnišnici. Zdravljenje na morju je dopustno ob popolni ali delni izgubi okončin, ki jo spremlja atrofija mišic, vsako drugo leto ob izgubi spodnjih okončin in vsako tretje leto ob amputaciji zgornjih okončin. Če gre za vnetje perifernih živcev, je možno zdravljenje dve leti zaporedoma itd. itd. Obstoji torej seznam za najrazličnejše bolezni, vsak invalid se lahko s tem seznamom seznanja, če ni zadovoljen z odločitvijo komisije, pa se lahko tudi pritoži.

Tomosova motorna črpalka — izvrsten pomočnik pri delu

Kljub intenzivni elektrifikaciji, ki jo v povojnih letih uvajamo v naši državi, in ki iz leta v leto zajema vse večja področja obdelovalne zemlje, je še vedno precej odročnih predelov, kjer predstavlja pravi problem zagotovitev izvora energije, ki bi bil uporaben na vsakem mestu in neodvisen od električnega omrežja. Razen tega so za črpanje energije iz električnega omrežja vselej potrebne še dodatne investicije za instalacijo, poleg že normalnih investicij za elektromotor, stikala, števce in podobno.

Vsa ta dejstva je tovarna Tomos iz Kopra upoštevala že prav v začetku svojega obstoja. Medtem ko so osvajali proizvodnjo motociklov, so že mislili na adaptacijo izvrstnega motorja mopeda colibri v stabilni bencinski motor. Danes tovarna že vrsto let izdeluje tak motor, znan pod imenom UMO-06.

Tomosov stabilni motor predstavlja idealno znamenjavo za elektromotor. Uporablja se kot izvor energije za pogon raznih ciklular, razpršilcev, škropilnic, majhnih električnih central za razsvetljavo v gospodinjstvu, kompresorjev, konvejerjev, vibraterjev, elevatorjev, skratka za pogon vseh ti-

uporabna, saj nam služi za najrazličnejša črpanja, pretakanja, namakanja, škropljenja in zalivanja.

Tomosova motorna pumpa je centrifugalna, enostopenjska, z rotorjem, neposredno pritrjenim na konec motorne gredi. Pogonsko moč ji daje preizkušeni in vzdržljivi Tomosov stabilni motor UMO. Ta motor je enovaljni, dvotaktni, delovne prostornine 59,6 cm³, s kompresijskim razmerjem 7,5:1 in z maksimalno močjo 2,8 KM pri 5800 obratih na minuto. Poraba goriva pri polni obremenitvi znaša 1,4 litra na uro, gorivo pa je mešanica olja in bencina v razmerju 1:25.

Tomosova motorna črpalka je visoka 450 mm, dolga 415 mm, široka 320 mm, njena teža pa znaša komaj 11 kg. Zaradi svojih skromnih dimenzij in majhne teže je zelo primerna za transport in priključevanje. Zaradi tega izredno dobro služi v najrazličnejših okoliščinah, celo na najtežjih dostopnih terenih, kjer večje črpalke zaradi oteženega transporta ne pridejo v poštev. Vgrajena je namreč v poseben okvir iz jeklenih cevi, ki oklepa ves motor in omogoča lagodno prenašanje, postavljanje na zemljo in montiranje ustreznih priključkov. Črpalko je moč prenašati ročno, na hrbtni ali z ročnim vozičkom. Ohišje, rotor in priključni elementi črpalke so izdelani iz lahke zlitine, odporne proti koroziji vode, zato pa sta tudi njeno vzdrževanje in negovanje zelo nezahtevna.

Delovanje Tomosove motorne črpalke je najbolj ekonomično in učinkovito pri manometrični višini 20 m. Njen delovni učinek znaša tedaj 300 litrov vode na minuto. Maksimalna sesalna višina znaša 6 m, maksimalna manometrična višina pa 50 m. Maksimalni pretok črpalke pri sesalni višini 1,5 m in manometrični višini 5 m.

Ceprav je Tomosova motorna črpalka MP-300/20 vsestransko uporabna, je vendar najpogostejše uporabljamo za namakanje zemljišč, to je za zalivanje kmetijskih kultur. Širokovrsta in namreč ugotovili, da je pridelek ob rednem zalivanju za 50 % večji.

Najhitreje in najpreprosteje lahko zalijemo zemljišče s pomočjo razvodnih kanalov, ki jih izkopljemo na zemlji. Z eno črpalko lahko na ta način namakamo 20 arov površine. Če namakamo 2 uri, zadostimo normi za namakanje teh 20 arov, pri tem pa porabimo samo 2,8 l goriva. Stroški za eno takšno namakanje znašajo samo 450 starih dinarjev.

Tudi namakanje z vodnimi razpršilci je zelo učinkovito. Na eno črpalko lahko priključimo 8 razpršilcev. Po dveh urah črpanja je zemljišče, ki meri 18 arov, tako temeljito napojeno, kot bi padlo nanj 12 mm dežja. Tako zalivanje stane samo 450 starih dinarjev.

Ce pa želimo naenkrat namakati večje površine zemljišča ali pa v primeru, da je voda daleč od njive, ki jo želimo zaliti, lahko priključimo še eno Tomosovo črpalko. Zdaj lahko uporabimo 12 razpršilcev in namočimo kar 27 arov zemljišča. Pri tem porabimo v dveh urah samo 5,6 litrov goriva, stroški za eno takšno namakanje pa znašajo samo 900 starih dinarjev.

Tomosovo motorno črpalko si lahko nabavite za gotovino ali pa na kredit v katerikoli trgovini, kjer prodajajo Tomosove izdelke. Tovarniška cena motorne črpalke brez prometnega davka znaša 119.000 starih dinarjev. Vrhunska kakovost in vzdržljivost črpalke omogočata tovarni, da lahko vsakemu kupcu nudi dveletno garancijo. Razen široko razprostranjene trgovske mreže ima tovarna Tomos tudi 240 strokovno organiziranih in z rezervnimi deli dobro oskrbljenih servisnih delavnic.

Poleg kvalitetnih izdelkov je namreč tudi korekten odnos do kupcev eden od razlogov uspešnosti in ugleda, ki ju tovarna Tomos uživa na domačem in na tujih tržiščih.

v Radence po zdravje

za bolezni LEDVIC

PRAVNA POSVETOVALNICA

Več vojaških vojnih invalidov se je obrnilo na našo posvetovalnico s prošnjo, da jim pojasnimo, kako je s klimatskim zdravljenjem invalidov. Invalidi da imajo namreč s tem težave, ker se zdravniki pomišljajo predlagati to zdravljenje, pa tudi komisije nerade več let zapovrstjo odobravajo zdravljenje na morju ali v gorskih predelih. Tov. M. I. iz Nove Gorice piše, da je 100 % vojaški vojni invalid z nadkolensko amputacijo desne noge, medtem ko ima na levi nogi poškodovan gleženj. Tamkajšnja komisija za odobravanje klimatskega zdravljenja ima navodilo, da lahko vojnim invalidom odobrava zdravljenje za največ dve leti, potem pa spet ponovno. Po trditvah invalidov iz ostalih občin po Sloveniji drugod teh omejitev ni, češ da imajo invalidi amputiranci pravico do vsakoletnega zdravljenja na morju. Invalid T. M. iz Pirana pa piše, da invalidi na obalnem področju naletajo na težave, ker se zdravniki izgovarjajo, da je treba po dveh letih zdravljenja prekiniti in da za zdravljenje ni zadostnih finančnih sredstev. Prav tako se pomišljajo komisije, ki več let zaporedoma nerade odobravajo zdravljenje. Zato prosim, da pojasnim, kako je s tem, kaj

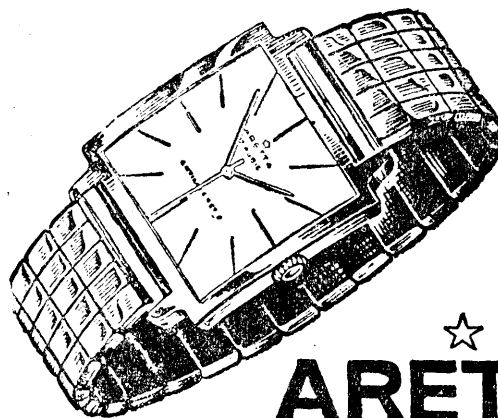
določa zakon o vojaških vojnih invalidih in zakaj je na obalnem področju tako strogo, drugod pa gredo invalidi lahko vsako leto na zdravljenje.

Zakon o vojaških vojnih invalidih določa, da imajo vojaški vojni invalidi poleg pravice do invalidnine, do inva-

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kakovosti naših testenin.

ARETTA

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCIJSKIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

14-karatni zlat nakit od 650 Lit naprej
18 in 22-karatni zlat nakit od 750 Lit naprej
NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji. SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

IVAN MIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Jeseni 1942 sem šel spet v Rim delat izpite za maresala, tj. najvišji podoficirski čin za policiste, ki nimajo univerzitetne izobrazbe. Naredil sem ga četrti po rangu, toda tega čina pri italijanski policiji nisem nikoli dobil.

Spominjam se, kako je bilo po nemškem porazu pri Stalingradu. Več dni sploh nismo nič delali, samo pogovarjali smo se in ugibali, kaj bo zdaj. Pogovarjal sem se z vojaki, ki so se vračali v Italijo z ruske fronte. Pripovedovali so mi, posebno pa neki vojaški kaplan, kako so jim Nemci med umikom s silo jemali kamione in sekali prste, ko so se obešali vojaki na stranice. Ta kaplan je več dni ostal v Ljubljani in pripovedoval svoje vtise iz Rusije. Jaz pa sem poskrbel, da so se te novice še bolj širile od ust do ust in po svoje prispevale k demoralizaciji tudi na policiji.

Toda nadaljujem naj z zgodbinami s kvesture... Bilo je točno popoldne. Čas menjave straž in dežurnih služb na kvesturi. Kvestor Ravelli je priložil si posveta na visokem komisariatu hudo razkačen, rjovel je po hodnikih in zmerjal vse po vrsti. Tisti srečniki, ki so pravkar končali službo, so jo nemudoma pobrisali ven, ne da bi čakali na zamenjavo, tisti pa, ki bi službo šele morali nastopiti, so se poskrili po luknjah. V tej zmešanosti je po stopnicah prisopihala skupina razjarjenih fašistov in pred seboj pehala tri mlade fante, že hudo zdelane in preplašene. Po zunanjem videzu so bili dijaki. Porinili so jih v sobo političnega oddelka in povedali, da so ujeli bandite in komuniste. Zdrveli so po stopnicah navzdol, ne da bi jetnike tudi uradno komu izročili.

Takoj sem ocenil položaj in začel ukrepati. Bil sem sam, vsi drugi so se poskrili, zanimali so se samo za vihr, ki se je v sobi razkačenega kvestorja medtem oddaljevala proti drugemu koncu hodnika. Ugodna priložnost... Vse tri aretirance sem s primernimi napotki odslovil, ne da bi sploh kdo kaj opazil. Mislim pa sem tudi na svoj alibi, šel sem iskat neki dopis v arhiv. Ko sem se vrnil, so bili v pisarni že spet zbrani vsi agentje. Maresalo Rotta pa jih je spet prav grdo ošteval, saj tudi on ni bil uravnotežen človek. V tem najmanj primernem trenutku pa so v sobo planili tisti fašisti, ki so malo prej pripeljali tri fante. Obstali so brez besed in vse prej kot prijazno gledali po navzočih. Maresalo je s komaj zadržano jezo vprašal črnosrajčnike, kaj bi radi. V zboru so odgovorili, da so prišli po tri aretirane komuniste, pri tem pa prav grdo gledali na nas. Maresalo, že prej silno razkačen, jim je odrezavo odgovoril, da tukaj ni nobenih komunistov, in jim ukazal, naj takoj izginejo. Fašisti so ugovarjali s pikirani pripombami. Zadeva se je začela razvijati v nepredvideno smer. Da bi pomagal pri pojasnjevanju, sem kot najstarejši človek začel govoriti fašistom, naj vendar mirno povedo, kaj se je zgodilo in kaj bi sploh radi. Tedaj so spet povedali, da so prišli po tiste tri komuniste, ki so jih nekako pred dvajsetimi minutami pustili v tej sobi. Jaz pa sem jim začel pojasnjevati, da ima kvestura več nadstropij in da so vse sobe, pa tudi nadstropja enaka. Zato je zelo verjetno, da so pustili tri komuniste ali eno nadstropje nižje ali višje od našega. Ko so to zaslišali, so vsi hkrati planili proti vratom in zdrijali po stopnicah v prvo nadstropje. Čez nekaj minut so bili že nazaj, še bolj zmešani in razjarjeni. Na moj ponovni nasvet so šli gledat tudi v tretje nadstropje. Počakal sem jih, ko so se vračali, in jih ustavil na hodniku, bili so še bolj divji, že kar krvočno razpoloženi. Zato sem jim pokazal pisarno nikoli treznega in vedno živčnega komisarja Tironija kot edini še možni kraj, kjer naj bi bili pustili tiste tri aretirance.

Nemudoma so fašisti vdrl v Tironijevo pisarno. Kaj vse sem potem slišal od tam, ne morem opisovati. Raje sem si posikal dva spremljevalca in odšel kosit. Zaradi izginutve tistih treh fantov s policije pa so uvedli preiskavo, ki je nazadnje splahnela, saj niso mogli ničesar ugotoviti.

Izdajalce, ki sta mi jih najprej Messana, nato pa njegov naslednik Ravelli tako vztrajno obešala na grbo, sem v mislih razdelil na dve vrstici. Na posameznike in na organizirane skupine. Posameznikov sem se zlahka otresal, zadostovalo je, če sem jih prestrašil in že so se me začeli izogibati. Z drugo vrstjo je bilo težje. Ti ljudje so premišljeno in trdovratno vohljali po mestu, zasledovali ljudi, izživali in izdajali. Prvim je bil edini cilj od kvesture izmoliti čimveč denarja na račun izdajstva, drugi pa so bili organizirani in so imeli za cilj uničiti in zatreti OF iz prepričanja. Tako eni kot drugi pa so bili skrajno podli, zahrbtini in nevarni. Naj povem samo za dva primera:

Prejel sem seznam ljudi, ki naj bi jih bil aretiriral, češ da so aktivisti OF. Prepisal sem ga in dal kopijo tovarišu Simonitju ter ga prosil, naj ugotovi, kakšni ljudje so to, saj sem sumil, da so mi morda nastavili past in mi podtaknili svoje zaupnike. Če bi jih o aretaciji obvestil, bi me ujeli. Brž sem dobil odgovor od OF. Trije v seznamu niso bili pristaši OF. Poskrbel sem, da smo jih brž aretirali. Nisem se zmotil: če naslednjega dne so bili na zahtevo kvestorja vsi trije takoj izpuščeni. Zdal pa sem bil jaz tisti, ki je lahko dajal zaključive opazke...

Ali drugi primer: Ovaduh Miro Bole je bil kolovodja tolpe treh ali štirih golobradcev. Nekega dne se je zgledal na kvesturi in poln pričakovanja v slabi italijanski pripovedoval, kako je s svojimi fanti odkril zanesljivo sled, ki nas bo pripeljala do tiskarne »Poročevalca«. Ko je kvestor zaslišal besedo »Poročevalca«, se je razveselil, da mu bo vendar že nekaj uspelo. Boleta so dodelili meni. Pripovedoval mi je, kako s svojimi fanti že nekaj časa zasleduje neko starejšo žensko, o kateri zanesljivo ve, da nosi iz Šiške »Poročevalca« nekam na Stari trg. Zasledovali pa da so jo, ko je šla iz neke hiše v Medvedovi ulici do vrat hiše na Starem trgu, kamor je tudi vstopila.

Blizu hiše na Starem trgu je stal na preži eden izmed Boletovih pajdašev. Drugi pa so kot sestradani psi vohljali po zgornjem delu Medvedove ulice. Bole je menil, da zasledovana ženska dobiva »Poročevalca« neposredno iz tiskarne, ki da je po njegovem mišljenju nekje v Gasilski ali Železnikarjevi ulici v Šiški. Če bi torej žensko temeljito zasledovali, bi našli tudi tiskarno.

Pogal sem vse tri capine z Medvedove ulice in tistega s Starega trga, češ da njihovo vmešavanje otežkoča delo policije. Potem pa smo na Starem trgu pri večini vratih osumljene hiše pregledovali gospodinjam cekarje na tak način, da je lahko vsakdo že od daleč videl, kaj se dogaja. Da bi prizadeti za zvedeli, kaj hočemo, smo to počeli več dni zapored. Prav tako smo pregledovali cekarje gospodinjam na Medvedovi ulici, vendar samo tistim, ki so prihajale iz mesta ali iz trgovin, toda ki so šle proti ulicam, kjer naj bi bila skrita tiskarna. Poleg tega smo tudi nekaj dni prav hrupno rogovili po zgornjem delu Medvedove ulice, po Gasilski in Železnikarjevi. Tako smo hoteli opozoriti tiskarje, da smo jim na sledi.

Bole je naše početje trdovratno in prizadeto opazoval izza vogalov. Očitno mu ni ugajalo. Jaz pa sem končal zadevo in podal poročilo, da vse skupaj ni nič.

Toda kmalu zatem je neki vajenec izdal karabinerjem tiskarno, ki je bila pod delavnico, kjer je sam delal. Bole pa, ki se je čutil prikrajšanega za lepe denarce, se je pritožil kvestorju. Spet se je nadme zgrnila huda ura...

Razen teh ovaduhov smo imeli opraviti tudi z nekakšno kasto visokih izobražencev, ki ne bi bili za nobeno ceno prestopili praga vojaškega poveljstva, kaj šele kvesture. Zato so se znašli drugače. Zelo so bili veseli, če jih je kdaj na kdaj diskretno obiskal kak višji uslužbenec s kvesture. Kvestor ni znal ceniti takega prijateljstva in uslug, zato je mislil, da je dovolj, če grem na take obiske namesto njega jaz.

Tako sem obiskoval dekana Škrlca na Miklošičevi cesti, inženirja Sodjo pri »Slovencu« ter druge. Ti cerkveni in posvetni dostojanstveniki pa niso izdajali tako kot drugi, temveč so mi le priliznjeno namigovali na razne ljudi in kraje. Naj spet navedem dva primera:

(NADALJEVANJE)

V našem običajnem pomenku bi se najprej zahvalili Alfonzu Hrašniku iz Preloga, p. Zg. Ložnica za prijeto presenečenje. Takole nas je razveselila: — V vašem pismu sem prečitala javno pohvalo deklici, ki je pridobila nekaj novih naročnikov. To zmorem tudi jaz, sem si dejala, in tako vam pošiljam naslove 11 novih naročnic, ki sem jih zbrala na proslavi dneva ženske. Kot rečni studentki bi se mi prilegla skromna nagrada, pa tudi pohvale bi bila vesela. — Tvoji želji smo z veseljem ustregli in želeli bi ti še povedati, da vemo, da je teh nekaj besed kar preskromna zahvala za tvoj trud. Nagrado boš prejela po pošti, novim naročnicam pa smo na tvojo željo poslali tudi tisto številko »TV 15«, ki je delno posvečena osmemu marcu.

— V vašem listu smo našli pobudo, naj obiščemo partizanske matere... nam pišejo pionirji odreda Maksa Perca iz Ljubljane, katerih prispevek »Nismo jih pozabili« objavljamo v današnji številki. Kako malo truda je potrebno, da razveselimo s človeka, kajne? Pošljite nam primerek šolskega glasila »Iskrice«, v katerem ste objavili kramljanje s slavljenkami. Morda bi pa le kazalo, da ga vključimo v našo rubriko. Dober zgled vleče, pravijo, in končno osmi marec ni

edini dan v letu za izkazovanje te vrste pozornosti.

Začetek štajerske proge letošnje Kurirčeve pošte — kdo ne bi že slišal zanjo — bo na pobudo tovariša Ivana Krefta, čigar nemajhnega deleža pri organizaciji te prireditve kar ne moremo prezreti, 11. aprila v Vidmu pri Ščavnici. Za to priložnost je odbor Kurirčeve pošte izdal posebno brošuro, iz katere pozvemo sestavek »Začel sem kot kurir«, ki ga je napisal učenec osnovne šole iz Gornje Račgane Milan Strgar. Naj bo to prispevek naše rubrike k praznovanju te velike manifestacije slovenskih pionirjev.

Kotiček mladega rodu

Pričakujemo vaše nadaljnje sodelovanje in pomoč pri urejanju rubrike »Kotiček mladega rodu«, ki pravzaprav še vedno išče svoj pravi obraz. UREDNIŠTVO

— Ne, ne! je ugovarjal oče. — Kaj bi porekla mati, če bi se ti kaj zgodilo. Potem bi bilo še nas konec in vsega, vsega!

— Ne bo! sem veselo vzkliknil. Čutil sem, da oče popušča. — Jaz sem podlasica, drobna siva podlasica, in splazil se bom mimo vseh, dobro poznam vso pot, vsako travico in vsak grmiček. Nihče me ne bo opazil, mene, podlasice!

Oče me je spet pogledal, da me je njegov pogled kar presunil.

— Sin, zaupam ti, pravkar sem spoznal, da si dober sin,

Začel sem kot kurir

Takrat sem bil še deček, saj mi ni bilo več kot dobrih štirinajst let. V naši vasi so imeli svojo postojanko belogardisti; z njimi je bilo tudi nekaj Italijanov, ki so jih nadzirali in učili vojaških veščin.

Moj oče je bil aktivist, za kar sva vedela mati in jaz. Čisto po naključju sem zvedel za to skrivnost in oče je bil v velikih skrbeh, da ne bi zblebetal svojim prijateljem, kako važna osebnost je moj oče. Pa nisem črnil niti besedice. Bil sem fant na mestu in oče je bil ponosen name.

Nekega dne je bil oče posebno vznemirjen. Nervozno je stopal po sobi od okna do okna, gledal nekam v daljavo in me tu in tam pogledal. Jaz sem sedel pri mizi in rezljal iz lesenega kola brzostrelko, ki naj bi pomagala partizanom v boju proti fašistom in domačim izdajalcem. Kmalu sem videl, da z očetom nekaj ni v redu. Stiskal je pesti, z dlanjo si je večkrat počesal lase, kar ni bila njegova navada in zdelo se mi je, da je tu in tam tudi vzdihnil.

Tisti dan in dan prej so namreč belogardisti in fašisti, ki so pripeljali v vas nekaj svojih pajdašev, tesno sklenili krog okoli vasi, da ni mogel nihče iz vasi in ne v vas. Morda je to skrbelo očeta, sem pomislil. Ah, seveda, oče je vendar aktivist in je moral večkrat iz vasi, da je obdržal zvezo s partizani, ki so bili v bližnjih gozdovih.

— Oče! sem ga poklical. — Kaj hočeš, fant? se je oče naglo obrnil in me pogledal s svojim ostrim pogledom.

— Oče, nekaj vas skrbi in vznemirja. Ali vam lahko pomagam?

— Ne moreš mi pomagati, fant. Sicer pa ne vem, zakaj sprašuješ.

— Nikar ne taji, oče. Predobro te poznam. Nemiren si, po sobi hodiš, kot bi hotel nečemu ubežati, in skozi okno strmiš, kot bi hotel nekoga poklicati. — Spet me je pogledal, tokrat še bolj ostro, da me je kar spreletelo.

— Fant, res je, kar praviš. V škripcih sem, v hudih škripcih. Toda ti mi ne moreš pomagati, saj si še premlad. Glej, belogardisti in fašisti so zavohali, da v naši vasi nekaj ni v redu, da je tu nekdo, ki jim meša štrane. In ta nekdo sem jaz! Zato so obkrožili vasi, da se mi ne more iz nje. Jaz pa bi moral iz vasi, razumi, moral, pa se bojim, da me ne bi ujeli, ker bi bilo potem še huje.

— Oče, jaz ti bom pomagal! sem vzkliknil. — Ej, kot podlasica se bom splazil mimo te zelene golazni. Ne, ne bomo me dobili, mene že ne.

Nismo jih pozabili

Skupine pionirjev odreda Maksa Perca z osnovne šole Ketteja in Murna v Ljubljani so ob 8. marcu obiskale partizanske matere, borke in aktivistke, ki žive na Kodeljevem.

Cestitali smo jim za dan žena, jim prinesli cvetja in kipe, izdelke likovnega krožka. Nato smo jih poprosili za kratek intervju. Tovarišice so se razveselile našega prihoda in se z nami pogovarjale uro, dve ali celo več. Naše razgovore z njimi bomo objavili v šolskem glasilu Iskrice. Njihova prisrčnost nas je ganila, njihova pripoved pa nadvse pritegnila.

82-letna Kefrova mama nas je zaradi boleznij sprejela v postelji in ob tej priložnosti so jo člani pionirskega fotokrožka tudi fotografirali.

Za odbor PO Maksa Perca: SONJA KOKALJ

MILAN STRGAR,
osnovna šola
Gornja Račgona

ALOJZ BARAGA

V svojem rojstnem kraju Segova vas — Loski potok je sredi marca, star 59 let, nemudoma umrl Alojz Baraga. Pokojnik je sodeloval z OF od leta 1942, po napadu na sovražno postojanko Kočevje novembra 1943 pa je vstopil v NOV v brigado Ljuba Sepeja. Udeležil se je pohoda 14. divizije na Stajersko. Leta 1944 so ga Nemci ujeli in ga odpeljali v koncentracijsko taborišče, od koder se je vrnil po osvoboditvi. V NOV so sodelovali še trije njegovi bratje Karol, Anton in Jože. Karol in Anton sta padla. Po osvoboditvi se je tovariš Baraga uspešno udeleževal v političnem življenju; med drugim je bil predsednik vaškega gospodarskega odbora in član bivšega OBL. Loski potok. Slava njegovemu spominu!

ADOLF SODJA-VASILJI

Iz vrst partizanov z Blejske Dobrave je neprisilovan v 43. letu starosti umrl v Pull aktivni oficir — kapetan fregate JMV Adolf Sodja-Vasilji. Z NOV se je tovariš Sodja povezal že leta 1941. S 17 leti je bil najmlajši v SKOJ in vstopil v Triglavsko četo. Nato je bil kurir Gorenjskega odreda pri oblastnem komiteju za Gorenjsko. Na svoj 18. rojstni dan je bil sprejet v KPJ. V začetku leta 1944 je odšel na Koruško, kjer je bil nepej. Komandir VOŠ za okraj Velikovec, proti kon-

IMELI SMO LJUDI ...

cu vojne pa komisar čete in komisar koroškega partizanskega bataljona. Po osvoboditvi se je zaposlil v JMV. Na njegovi zadnji poti so ga spremljale številni Puljčani ter njegovi tovariši mornarji, podoficirji in oficirji.

KATARINA REMIH

Dne 14. marca so v Kočevju pokopali znano partizansko mater Katarino Remih iz Šalke vasi, mater narodnega heroja Dušana Remiha. Rojena je bila 1896 v kolpski dolini. V Kočevje je prišla še pred 1. svetovno vojno in se zaposlila kot nakladarica, kasneje pa kot snalžnica na rudniški upravi. Poročila se je z rudarjem in od leta 1915 do 1930 rodila 11 otrok. Njen mož se je pri delu ponesrečil in prejemala je majhno invalidnino. Sama si je zaposlila v tekstilni tovarni in sodelovala pri stavkovnem gibanju. Razen tega je nabirala tudi zelišča, da je lahko pomagala številni družini.

Leta 1941 se je vsa Remihova družina vključila v OF, leta 1942 pa so vsi odšli k partizanom na Rog. Moža so Italijani avgusta 1942 zaleli in ustrelili v Starem Loku, na Rogu je padel sin Tone. Istega leta je na Stajerskem padel sin Ivan, ki so ga Nemci obkrožili v hiši in

jo zažgali. Potem je padel še tretji sin Duško, na Pohorju pri Klančarjevi vili kot komandant bataljona v Bračičevi brigadi.

Mati, štiri hčerke in dva sinova pa so vojno preživel. Sin Ivan je nosilec spomenice 1941, odklikovani so tudi sinovi in hčerke, mati pa je prejela tri odklikovanja.

PETER SOBAR

ŠTEFAN SLOSAR

Globoko nas je pretresla vest o nenadni smrti našega tovariša Štefana Slosarja, nosilca spomenice 1941 in člana odbora ZB »Litostroj«.

Kot sin delavske družine je že v zgodnji mladosti, še kot mizarški vajenec, spoznal, da se je treba za boljše življenje boriti. Zato je že 1930 postal član sindikata in kot tak staval. Leta 1931 pa je postal član KPJ. Kot tak je sodeloval pri ustanovitvi ilegalne tiskarne »Rdeči prapor«.

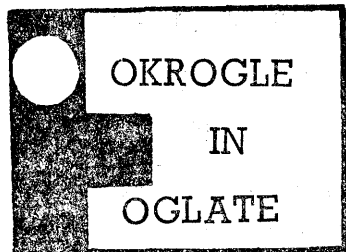
Tedanje oblasti so ga preganjale, večkrat so ga tudi zaprli, toda zlomili in od političnega dela ga niso odvrgli.

Leta 1941 je bil med prvimi, ki so sodelovali v pripravah za upor. Jeseni 1941 pa so ga zaprli in ga odpeljali v Italijo v internacijo. Tudi tam ni miroval. Ko so se po italijanski okupaciji odprla vrata leč in taborišča, je odšel na Dolenjsko in postal aktiven bорец.

Po vojni je služboval po raznih odgovornih službah, dokler ga niso upokojili. Toda pokojnine ni dolgo užival. Dne 27. februarja je po krajši boleznij umrl, star 61 let.

Kot zvestega sina delavskega razreda in neustrašnega borca ga bomo ohranili v lepem spominu.

ZB »Litostroj«, Ljubljana

● Dol s kravatami! Japonski profesor Vairo Kon, izvedenec za delavsko pravo, odsvetuje delavcem nošnjo kravata: »Kravata je jarem, ki hromi delavcu svobodo gibanja in zmognost ustvarjanja.«

● Politični potres... Italijanski pisatelj Alberto Moravia, ki sodeluje v političnih razpravah rimske radijske oddajne postaje, je dejal o političnem položaju v Italiji: »Močna vlada trese deželo, močna opozicija pa trese vlado.«

● Hačaturjanov predlog. Sovjetski skladatelj Aram Hačaturjan je rekel nedavno, ko je gostoval na Zahodu, v pogovoru z angleškimi skladatelji: »Dobro bi bilo, ko bi svetu vladali glasbeniki. Oni se nikdar ne vojskujejo.« In če se že vojskujejo, se vojskujejo z manj ali bolj blagimi besedami.

● Cena pobožnosti... C. oče Johns, župnik v neki angleški katoliški župniji, je določil ceno pobožnosti, in sicer: 1 šilling (175 S-dinarjev) na teden. Vse vsote, manjše od šilinga, »žalijo bogu«.

Oče Johns je to objavil v cerkvenem biltenu, ko je ugotovil, da daruje največ župljanov cerkvi po šest penijev (približno 87 S-din). »Ali je to lepo, ali je moč ravnati takole?« vprašuje župnik. »Kako bi napravil vi,« poučuje č. oče župljane, »če bi vam kdo, v znamenje hvalečnosti, dajal po 6 penijev za vse usluge, ki ste mu jih napravili? Ljudje lahko spušča 6 penijev v »enoroke bandite«, kockarske stroje ali pa zapravijo toliko pri tomboli. Izenačevati boga s temi stvarmi pa mora naravnost žaliti!«

Neki stanovski tovariši o. Johnsa v drugih župnijah so določili višjo ceno pobožnosti — po 2 šilinga na teden. Takoj so se oglasili mnogo liberalnejši župniki konkurenčne anglikanske cerkve in izjavili, da je smešno določati cene za pobožnost.

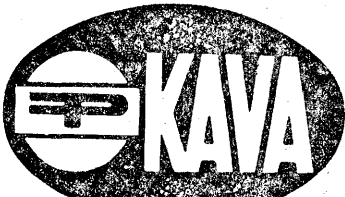
● Pojasnilo in utemeljitev. Nedavno je obiskal rojstvo vas nekeje v okolici Sabca bivši občinski blagajnik, ki je postal sčasoma pomembna osebnost v komun. Na poti je dohitel sosedo Draja, katerega je postavil na svojo desno stran. Pomembna osebnost se je umaknila na sosedovo levo stran, Draja pa ga je potisnil na svojo desno stran. »Nikar tako, bratec, opusti spoštovanje, saj sva tovariša!« mu je skušal dopovedati počasneji ter spet poskusil stopiti na sosedovo levo stran. »Nikakor ne,« ga je odločno zavrnil in mu pojasnil Draja, »navajen sem hoditi takole na levi, kadar hodim poleg volov...«

● Pomanjkanje popolnoma pisanih direktorjev? V pomanjkanju takšnih lahko opravljajo direktorske posle tudi na pol pisemeni. To dokazuje razpis neke slavonske delovne organizacije, ki je določila v razpisu za direktorsko mesto med pogoji šolsko izobrazbo — treh razredov osnovne šole... Takšno šolsko izobrazbo ima namreč — sedanjí direktor te delovne organizacije...

● Prepozna odločba... Glas Podrinja, ki izhaja v Sabcu, je poročal tole: Branko Ražnjić iz Azbukovice je zbolel, moral je leči ter je zaprosil, naj komisija prizna, da ni več zmožen za delo. Komisija je njegovo prošnjo odklonila. Tudi republiški zavod za socialno zavarovanje je odklonil njegovo pritožbo in izdal odločbo z utemeljitvijo, da je Ražnjić dela zmožen. A kaj, ko pa revež Ražnjić ne more te odločbe prebrati, ker se je medtem preselil v — večno domovanje na vaškem pokopališču!

● Ponosni senator... Republikanski senator Hiram Fong iz države Havaji (Polinezijsko otočje, ZDA) je izjavil, ko se je po svojem obisku v Veliki Britaniji vrnil domov: »V Angliji sem se počutil skoraj tako kakor doma. Sicer pa ni to nič presenetljivega, ker je v meni nekaj britanskega... Moj pra-pra-pra-praded je namreč po žrti kapitana Cooka...« — James Cook (1728—1779) znameniti svetovni pomorščak je res v nekem prepiru z domačini na Havajih v januarju 1779. leta zgubil glavo.

VISOKO KVALITETNA
SODOBNO EMBALIRANA

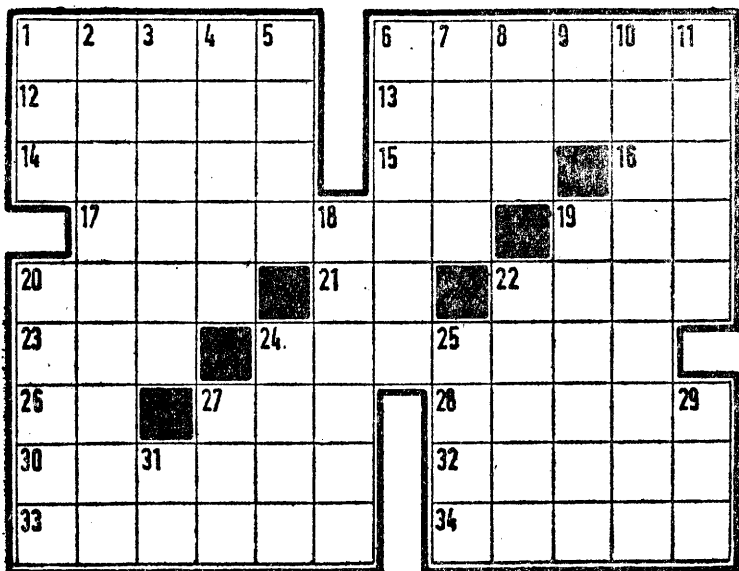

Special

DOBRO JE, ČE VESTE

Število prebivalcev na vsem svetu je v času od 1960. do 1965. leta naraslo s 3005 milijonov na 3295 milijonov. Število prebivalcev je še hitreje naraščalo v poslednjih dveh letih, tako da je — po razpoložljivih podatkih — celotno število prebivalcev našega planeta konec 1967. leta doseglo 3550 milijonov. Stopnja naraščanja je bila v zadnjem obdobju najmanjša v Evropi, in sicer je znašala 0,9 %. Sledil ji je Daljni vzhod z 1,4 %, ZDA in ZSSR s po 1,5 %. Najvišjo stopnjo je dosegla Južna Amerika: 2,8 %, nekaj manj Južna Azija: 2,5 %, in Afrika: 2,3 %.

Pred petnajstim leti je bilo v Jugoslaviji 4076 občin, pred desetimi leti še 1441, na začetku lanskega — 1967. leta — pa samo še 510 občin. 1965. leta je shajalo z lastnimi finančnimi sredstvi samo 319 občin, 191 občin pa je prejelo malo podpore od drugod, praviloma in povečini iz republiških proračunov. Finančne zmogljivosti občin utegnejo pokazati tudi povprečni dohodki po prebivalcu. 1965. leta je v naši državi znašal povprečni dohodek po prebivalcu 8876 novih din; komaj četrtina vseh občin je dosegla povprečni dohodek po prebivalcu, ki je znašal več kot 4000 novih din. V 24 občinah je znašal povprečni dohodek po prebivalcu celo manj kot 1500 novih din, v 48 občinah 4000 do 5000 novih din, v 81 občinah je povprečni dohodek

presegal 5000 novih din po prebivalcu. Od 129 občin, v katerih je povprečni dohodek po prebivalcu presegal 4000 novih din, jih je bilo v SR Sloveniji 49, Hrvaški 32, v ožji Srbiji 20, v Vojvodini 17, v Bosni in Hercegovini 9, v Črni Gori in Makedoniji 2, v Kosmetu pa ni bilo nobene take občine.

Papagaji lahko okužijo človeka z boleznijo, imenovano: psitakoz (papigovka). Ta bolezen je dobila ime po latinskem nazivu neke vrste papagaja: psittacus. Bolezen je po svojih znamenjih podobna pljučnici: le-to povzroča virus, ki je v papagajevem organizmu. Ta virus pa so našli tudi v organizmu drugih ptic: golobov, galebcev, fazanov, sinic, kanarčkov, kokoši, gosk in puranov. Ptice, okužene s tem virusom, so otožne, nimajo teka, naglo slabijo in pogosto imajo drisko. Ljudje, ki se okužijo s papigovko, ponavadi ozdravijo, vendar pa se utegne zgoditi, da kak bolnik umre.

64-letni Stanislav Disić-Siško iz Kormana pri Aleksincu je v 45 letih izkopal 2000 vodnjakov. Disić zatrjuje, da se ni pri ugotavljanju izvirov nikdar zmotil. Kdaj pa kdaj je, npr. v Velikem Sijevcu, moral kopati 36 m globoko, a delo se je izplačalo. Čeprav ima Disić velike skušnje in čeprav je bil vselej zelo previden, bil ni kdaj kmalu izgubil glavo, in sicer pri kopanju vodnjaka v selu Trnjanu. Tedaj ga je pesek zasul do ramen, no, pa se je le travekel in nadaljeval delo, kakor da se ni bilo zgodilo nič hudega.

1967. leta je znašal pridelek pšenice 273.000.000 ton ali 29 milijonov ton manj, kot je znašal rekordni pridelek pšenice vseh časov, dosežen v 1966. letu. Ti statistični podatki mednarodnega sveta za pšenico obsegajo količino pšenice, pridelane na vsem svetu, razen v LR Kitajski.

Na Madžarskem imajo zdaj skoraj 100.000 traktorjev, pred vojno pa so jih imeli samo 7000. Madžarska je dosegla v poljedelstvu velik tehnični napredek. Dela pri oranju in žetvi so skoraj popolnoma mehanizirana. Tudi poraba mineralnih gnojil so močno povečali, poleg tega pa so meliorirali — z namakanjem in izsuševanjem močvirij — obsežne površine obdelovalnih površin.

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

BOGASTVO »ČRNEGA KORPUSA«

Ko se je Nemčija polagoma bližala svojemu porazu, se je bogastvo »črnega korpusa« čedalje bolj večalo. Himmlerjeva vojska je postala tudi industrijska in finančna sila, ki je slonela na umorih, ropih in pravi trgovini s sužnji.

29. novembra 1944, ko so se bližali božični prazniki, je Heinrich Himmler dobil takšne pismo: »Reichsführer! V skladišču D v Oranienburgu je trenutno na razpolago: 20.000 žepnih ur, 4000 zapestnih ur, 3000 budilk in umetniških ur, 5000 naličnih peres, 24 ur za slepe, 80 kronometrov.« Na razpolago ... Se pravi, da so bili ti predmeti pripravljeni za razdelitev med esesovce, kot je bila že tradicija. Sicer pa je bilo v omenjenem skladišču D skupaj (to reč ne samo »na razpolago«): 100.000 ročnih in zapestnih ur, 16.000 naličnih peres, nad 1200 zlatih žepnih ur, 175 zapestnih ur iz zlata ali platine z briljanti. Lastniki teh predmetov so bili mrtvi; ubili so jih esesovci v koncentracijskih taboriščih ali v represalijah. Esesovci so žrtve najprej izropali, potem pa so jih pobili. Kdor je imel zlato zobe, je bil oskrnjen tudi po smrti.

Himmler je med moč »črnega korpusa« razdelil le majhen del plena. Večina je šla v es-

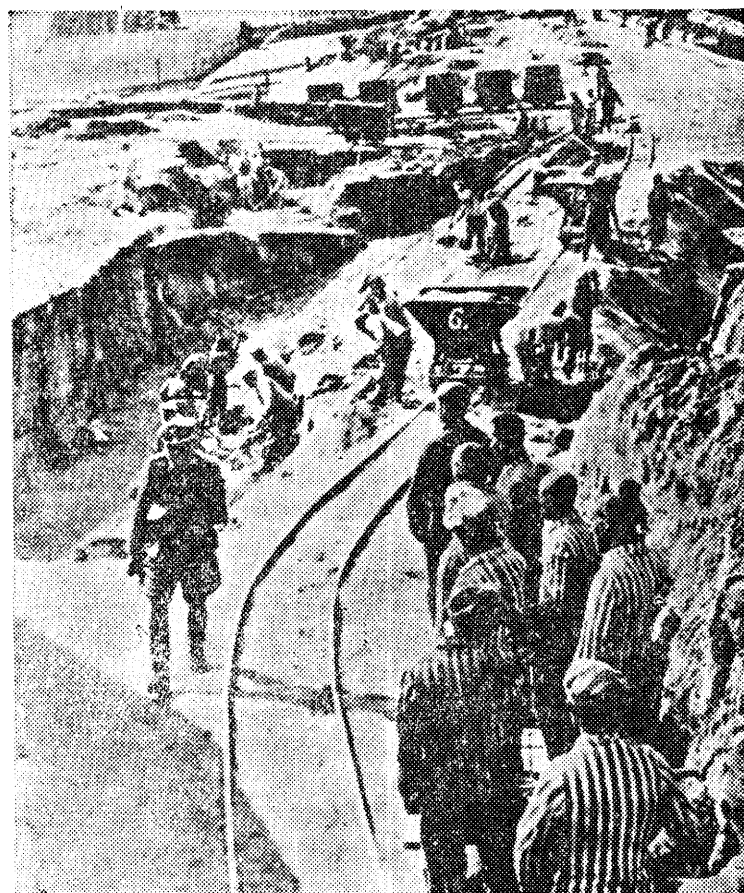
esovski trezor: ta »zaklad« so čuvali ali pa ga spreminjali v denar. Takle je odlomek iz drugega pisma, ki ga je Himmler dobil leta 1943: »Reichsführer! Imam štiri velike zaboje, ki so polni dragocenih filatelističnih zbirk, in 5000 ur z najboljšimi mehanizmi švicarske proizvodnje, potem zaboj čistega zlata in platine ter dragega kamenja. Ali naj ta material prepustim Reichsbanki, da ga proda v tujino, ali pa naj del (najlepše in najbolj dragocene primerke) obdržim za posebno uporabo?»

Pisec tega pisma je bil Oswald Pohl, nekdanji mornariški oficir, sicer pa esesovski Obergruppenführer ter načelnik »Centralnega gospodarskega in upravnega urada« črne vojske. Urad je bil v Berlinu, nadzoroval pa je nad dvestotno koncentracijskih in delovnih taborišč po vsej Evropi. Popolno telefonsko omrežje mu je omogočalo takojšnje zvezo s katerikoli krajem na kontinentu, v katerem je bil kakšen nemški vojak.

Konec leta 1942 je Pohl imel pod seboj 16.824 uslužbencev, konec leta 1943 pa že več kot 20.000. Ta vojska birokratov je z izredno natančnostjo »vodila« trpljenje milijonov izseljencev in taboriščnikov. Zlate krone, izruvane iz ust pomorjenih ljudi, so pošiljali v posebno topilnico, kjer so jih pretopili v zlate palice, nato pa poslali v Reichsbanko na poseben račun Max Heiliger, prijavljen v SS. Himmlerjeva vojska je bila popolnoma samostojna; financirali so je s prispevki »simpatizerjev« ter s plenom iz velikanskih roparskih pohodov po Evropi. Potem ko so posamezni esesovci dobili del plena v dar, so večino naplenjenega bogastva spravili. Ženski lasje iz Auschwitza so bili na primer namenjeni upravi U-Boote ali železnici, kjer so iz njih delali podlogo »kakor klobučevino« za škornje.

Toda SS je postal tudi pravi industrijski imperij. Himmlerjeva vojska je imela najrazličnejše tovarne. Na primer delniško družbo Deutsche Erd- und Steinwerke GmbH, ki je bila lastnica 14 kamnolomov in nekaj opekarn in ki je imela samo 1943. leta 14.822.000 mark čistega dobička. Esesovska je bila tudi Deutsche Ausrüstungswerke GmbH, v katero so sodile vse delavnice v koncentracijskih in delovnih taboriščih (od topilnic do mizarskih delavnic) in ki je istega leta imela velikanski dobiček: 23 milijonov mark. Ob začetku vojne so esesovci poleg omenjenih dveh družb imeli tudi Deutsche Versuchsanstalt für Ernährung- und Verpflegung GmbH, ki je vodila »proizvodnjo« na vrhovih in njivah v lagerjih, podjetja za izkoriščanje gozdov, čebelarstvo in ribogojstvo, poleg tega pa je tudi preučevala prehrano. Tudi esesovske uniforme so bile »domače izdelave«: za to je skrbelo družba Gesellschaft für Textil- und Lederwertung GmbH, ki je izkoriščala delo zapornic v Ravensbrücku in uporabljala posebno suknjo iz tovarn, ki so prav tako delale zastoj v zasedenih pokrajinah.

Oswald Pohl je omenjene štiri družbe združil v Deutsche Wirtschaftsbetriebe (DWB), da jih je bilo mogoče bolje nadzorovati. Toda gospodarska dejavnost SS se ni omejevala samo na to skupino. Himmler se je polastil 75 odstotkov tovarn alkoholnih pijač v Nemčiji, v Sudetih in na Češkoslovaškem,

TABORIŠCE MAUTHAUSEN: ZAPORNICI NA GRADBIŠČU SNEMAJO ČEPICE, KO GRE MIMO KOMANDANT BACHMEYER

razlabil je založbo Nordland Verlag, v svoje posle je vključil številne tovarne pohištva, opreme, cementarne, tovarne živil in celo keramike. Med slednje je sodila tudi SS Porzellan-Manufaktur Allach s sedežem na berlinski Potsdamerstrasse 9, ki je dostikrat organizirala propagandne razstave s sodelovanjem filmskih igralcev in igralcev.

Himmler se še ni ustavil. Sanjnil je, da bi sam, se pravi brez zasebnih nemških tovarn, izdeloval orožje za svoje vojake. Zato je leta 1941 poklical k sebi inženirja Hansa Kammlerja, ki je dotlej delal v letalskem ministrstvu kot direktor za gradnjo. Imenoval ga je za načelnika »Urada skupine C«. Kammler je nenadoma imel na razpolago 175.000 taboriščnikov in vojni

ujetnikov, ki jih je uporabil za svojo dejavnost.

Razen plinskih celic za nekaj taborišč je Kammler zgradil v Turingiji »podzemno poveljstvo za führungerja«, potem pa vrsto podzemnih zgradb, v katerih naj bi Nemčija izdelovala letala in bombe, ne da bi jo prizadeli anglo-ameriški bombni napadi. Po atentatu na Hitlerja 20. julija 1944 je bil Himmler imenovan za poveljnika rezervne vojske in tako je lahko nadzoroval tudi vse, kar je bilo v zvezi z gradnjo raket V-1 in V-2. Inženir Kammler je deloval tudi na tem področju: od septembra do decembra 1944 je celo vodil izstrelitev 1561 raket V-2 na London in Antwerpen.

(Nadaljevanje prihodnjic)

KRIŽANKA

(naša pisava), 19. stvarnik sveta v verovanju Egiptov, 20. izravnatelj plačila odevan, 21. predlog, 22. pritisk, 23. japonski denar, 24. nedavno umrli sovjetski maršal, strokovnjak za artilerijo, 26. kraljica za »pseudonim«, 27. beseda pred primikom, ki pomeni izvor rodu ra Holandskem, 28. finska kopej v vročem zraku ali pari, 30. pismena potrdila, 32. sestavina mastnih olj, 33. atenski državnik, 34. narodni heroj, kmet iz okolice Ptuj, ki so ga Nemci mučili in usmrtili (Jože).

NAVPIČNO: 1. moški glas, 2. ljudje, ki so zlasti med vojno delali na političnem področju, 3. star človek, 4. izraelski rušilec, katerega so zaplenili lanske leto Egiptu, 5. veliko mesto v Ukrajini, 6. uspeh boja na fronti npr. naša vojska na sremski fronti, 7. italijanski slikar, predstavnik baroka (Guido, 1575-1642), 8. vrsta kemičnih spojin, 9. kratka za organizacijo borcev NOB, 10. najnižji oficirski čin za časa vojne, 11. velikan, slikar, 18. v grški mitologiji kraljevič, Afroditin ljubimec, 19. lahniak, lahki kamen, 20. levstikov junak, 22. kladja za sekanje drv, 24. sanitetni material, 25. osolitev, 27. nedoločni števniki, 29. češka pritrilnica, 31. kratič našega državnika, ki je pravkar obiskal nekater afriške države.

REŠITEV

PREJŠNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. Büchenwald, 9. rvač, 10. jar, 11. Eol, 12. parter, 14. SZ, 15. ban, 16. ato, 17. Verdi, 19. av, 20. ar, 22. Saone, 23. neo, 25. GMD, 26. KT, 27. izbira, 29. Ero, 30. Ela, 31. SNOS, 32. antifašist.

VODORAVNO: 1. veliko mesto v Svič, 6. mestice v Italiji jugozahodno od Torina, 12. grupa ljudi v politični organizaciji, ki ima neke naloge, 13. umetnik ali obrtnik, ki uporablja les za svoje izdelke, 14. stojalo, 15. japonski telovadec, ki je imel velik uspeh na olimpiadi v Rimu, 16. začetnici pesnika Sorškega pojma, 17. največja reka v Burmi.

Sredi Šumadije je mesto Gornji Milanovac, sedež takovskega okraja. Julija 1941 je sprejelo cel vlak slovenskih izgnancev iz slovenjegraškega, celjskega in mariborskega okraja.

Pestra množica izgnancev se je iz Gornjega Milanovca na kmečkih vozovih razkropila po bližnjih in daljnih občinah, od tam pa po vaseh. Tako smo se znašli v krajih, rodovitnih in zelenih, ki imajo v zaledju hribov, primerno za partizansko vojskovanje. Ni slučajno, da v Takovem, vasi z mogočnim hramom sredi naselja, izbruhnila druga srbska vstaja proti Turkom.

Ziveli smo v lesenih, štirioglatih hišicah, včasih skupaj z ovcami in drugimi parkljarji, pa z lepim razgledom na planine in doline, kjer so klopotali majhni mlini, kakršni so nekoč mliki koruzo tudi po Slovenskih goricah. V soteski ob Despotovici, ki priteka izpod Rudnika in teče skozi Milanovac, sta

novice. Tudi Slovenci so prihajali in pisarna v kuhinji predsednika kolonije je bila vedno polna gostov. Pisali so vloge in se dogovarjali. Izganci so prihajali tudi iz sosednih okrajev, prijatelj je iskal prijatelja, znanec znanca. Bolj kot kvas ali časopis je vsak potreboval toplo domačo besedo, posebnost če bo kaj kmalu konec vsega tega. Zime so bile hude ne samo zaradi mraza in pomanjkanja kurjave, ampak zaradi tesnobe in hrepenenja po domu. Tovariš Alfred (po vojni je kot sodnik ostal kar na jugu države) je imel do Milanovca najdaljšo pot, tako da je ni mogel opraviti v enem dnevu. Zato je prenočil vsakokrat kar v kotu podrtje na tleh. Popotnico je prinesel s seboj. Kruh s kajmakom, kar je prisluzil s struganjem sodov pri kmetih.

Tudi drugi smo si našli vsak svoje opravilo. Ni hče ni hotel biti prisklednik. Tudi domačini so se zgleovali po njivah, ki so jih obdelovali Slovenci.

PREČUDNA MOČ PETJA IN PESMI

se z nekoliko bolj modernim mlinom usidrala dva Čeha. Včasih sta nam iznancem pomagala z dragoceno moko, ko pa je poletna vročina še bolj pritnila, je zmanjkalo vode in zato tudi Čehoma moke. Večkrat smo se s praznimi vrečami vračali. Takrat smo morali malo dlje in više, do reke Dičine, ki je nad Takovim krenila vstran in se izognila Milanovcu. Ta reka je bila še lepša kot Despotovica, tekla pa je skozi slikovito sotesko.

Ti kraji so s svojo lepoto in upornimi izročili, redkimi cestami, gozdovi in obširnimi polji, odmaknjenostjo in spodbudnimi vestmi nudili naravnost ugodne razmere za upor proti okupatorjem. Ta se je začel kmalu po naselitvi prvih slovenskih izgnancev. Že prve jesenske dni so začele gorati domačije, to je bila kazen za napade iz zased. Sredi oktobra, nekega deževnega dne, pa so okupatorji požgali ves Milanovac razen nekaterih, redkih ulic. Nekoč sem že opisal, kako sem rešil požiga ulico Miloša Velikega, kjer so stanovali reveži. (Ko sem lani obiskal Milanovac, sem na tej ulici videl takšne moderne palače, da bi se bil skoraj izgubil.)

Mestice pa je životirilo vso vojno skupaj z našimi izgnanci vred med pogorišči. Ljudje so se nekako znašli in si uredili zasilna bivališča po kleteh, pod oboki in zasilnimi strehami. Vsak teden ob petkih so se mešali in okoličani zbirali na sejnih, kamor so vodili živino in prinašali živila, pa tudi cele vreče tobaka, ovčjo volno in drugo. Poleg tega so posedeli po kavarnicah, pokramljali in si zaupali

polne. Končno je po ulicah med pogorišči vse utihnilo in začelo se je redno življenje. Začeli so voziti vlaki, pripeljali so blago, po mestu je spet zavladal red. Čez noč se je obnovilo tudi kulturno življenje. Naše predstavnike so povabili v okrajni odbor za prosveto.

Toda kako naj kaj naredimo na pogoriščih? Pomanjkovalo je prav vsega. Toda saj smo Slovenci vendar znani kot pevci! S Prilonicem, bližnje vasi, je prišel primorski rojak in prinesel s seboj samo svoj dobri tenor. Pojavil se je pevovodja, prišel je še nekdo iz Čačka, basista smo imeli v Milanovcu. Učitelj je bilo dovolj, mnogi so na pamet znali razne pesmice za deklaracije, neke smo našli tudi dvoranico, za kulise pa smo izkoristili cunje, ki smo jih nekeje staknili. Dobre volje je bilo tudi na koše. Lepake z vabilom smo narisali na ovojni papir. Pevske vaje so šle kot po maslu, dve deklici, stari 4 in 6 let, smo naučili pesmic.

Dvorana je bila polna, zbral se je ves Milanovac. Kratko uvodno predavanje iz ruske »Pravde« in že se je začelo. Najprej smo zapeli »Slovenec sem«. Burno navdušenje, že smo upostavili stik s

poslušalci. Le drobna, rdečelična deklica se je ustrašila, ko je zagledala toliko ljudi pred seboj. Ni mogla začeti, pa se je brž znašla in krepko udarila z nogico in usteci. Tudi druga se je izkazala. Obe sta se s pisanimi oblekicami in košaricami imenitno odrezali in poželi prekipevajoče odobravanje, čeprav ju poslušalci niso dosti razumeli. (Zdaj sta obe zdravnici, ena v Celju, druga v Mariboru.)

Vsi smo imeli solze v očeh, ko je pevski zbor stresal svojo zalogo kar brez not. Ko so zapeli »Majolko« pa je iz ljudi, ki so trpeli dolga vojna leta, kar izbruhnilo. Melodija je ljudi zazibala v viharno navdušenje in silovito ploskanje.

Naj mizogrede povem še nekaj o naših narodnih pesmih in pri tem posežem še dlje v preteklost, v leto 1912. Bilo je v narodnem domu na Vinohradih v Pragi. Izbranimu občinstvu smo peli slovenski študentje, ugajale so mu prav vse naše pesmi, tako narodne kot umetne. Vrhunec pa je povzročila »Moj očka ima konjička dva«. Se večkrat smo jo morali ponoviti, ura je bila že skoraj polnoči, ko smo odhajali in poslušali Čeha, kako so dalje dobili:

»Cingl, cingl...oba sta lepa šimeljna...«

Dr. Avgust Reisman